



DWMPC-III.853.44.2023

Warszawa, 28.04.2023 r.

Pan Allan Mitchell

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom

oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu

Szanowny Panie Przewodniczący,

w odpowiedzi na Raport z wizytacji Komitetu w Polsce w dniach od 21 marca 2022 r. do 1 kwietnia 2022 r. uprzejmie przedstawiam następujące uwagi i informacje:

Na wstępie pragnę podziękować Europejskiemu Komitetowi d/s Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu za wizytę w Polsce i przygotowanie raportu z tej wizyty. Władze polskie doceniają starania Komitetu o podnoszenie standardów traktowania osób pozbawionych wolności, są w pełni otwarte na współpracę z Komitetem w tym zakresie i z uwagą zapoznały się z raportem Komitetu oraz zawartymi w nim zaleceniami.

Przywiązujemy ogromną wagę do prawidłowego traktowania osób pozbawionych wolności, poszanowania ich godności i wyeliminowania wobec nich wszelkich przypadków tortur oraz innego niewłaściwego traktowania, przy zapewnieniu jednak realizacji celów, dla których w konkretnych przypadkach nastąpiło pozbawienie wolności, w szczególności prawidłowego wykonywania orzeczonych przez sądy kar, zabezpieczenia interesów postępowania karnego oraz ochrony porządku prawnego i bezpieczeństwa obywateli.

Niniejsza odpowiedź przyjmuje systematykę Raportu Komitetu, odnosząc się kolejno do zagadnień dotyczących policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych, placówek Straży Granicznej, zakładów karnych i aresztów śledczych oraz Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie.

I. Zagadnienia dotyczące Policji

Niewłaściwe traktowanie

Oceniając poprawność zachowań zarówno osób zatrzymywanych, jak też interweniujących policjantów, niewątpliwie każdą sprawę traktować trzeba indywidualnie, po uzyskaniu kompleksowych materiałów dokumentujących przebieg poszczególnych zdarzeń. Opisane w raporcie zdarzenia stanowią wybrane fragmenty podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji czynności służbowych, o których informacje zostały pozyskane zapewne od samych osób zatrzymanych. Wobec braku bliższych informacji na temat tych zdarzeń nie ma możliwości ich weryfikacji. Nadużywanie przez Policję środków przymusu, a tym bardziej tortury i znęcanie się nad zatrzymanymi nie jest w Polsce zjawiskiem systemowym, powszechnym i notorycznym. Są to sytuacje incydentalne i odosobnione, a wszelkie informacje o takich zdarzeniach są starannie weryfikowane i wyjaśniane.

Szkolenie funkcjonariuszy

Zgodnie z ustawą z dnia 24 maja 2013 r. *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* (Dz. U. z 2022 r. poz. 1416) policjanci są zobowiązani do respektowania zasad używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę oraz do odstąpienia od ich stosowania, gdy cel użycia lub wykorzystania został osiągnięty. Funkcjonariusze Policji mają także obowiązek wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego z zachowaniem szczególnej ostrożności oraz z uwzględnieniem ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby. Zgodnie z obowiązującymi przepisami używając siły fizycznej lub wykorzystując siłę fizyczną, nie zadaje się uderzeń, chyba że uprawniony działa w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie lub przeciwdziała ucieczce. W kwestii stosowania kajdanek powyższa ustawa jednoznacznie określa, iż zakłada się je na ręce trzymane z tyłu i jedynie w przypadku prewencyjnego użycia lub gdy w ocenie uprawnionego prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczące, można je założyć na ręce trzymane z przodu. Regulacje dotyczące zasad

stosowania środków przymusu bezpośredniego mają również zastosowanie podczas użycia pałki służbowej. Używając lub wykorzystując środki przymusu bezpośredniego funkcjonariusze Policji są zobligowani do przestrzegania zasad wynikających z § 4 zarządzenia 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta” (Dz. Urz. KGP z 2004 r. poz. 3)¹, zgodnie z którymi policjant we wszystkich swoich działaniach ma obowiązek poszanowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka, w szczególności wyrażający się w respektowaniu prawa każdego człowieka do życia oraz zakazie inicjowania, stosowania lub tolerowania tortur bądź niehumanitarnego lub poniżającego traktowania.

W związku z powyższym w programach szkoleń zawodowych policjantów podkreśla się znaczenie stosowania środków przymusu bezpośredniego w sposób wyrządzający jak najmniejszą dolegliwość osobie zatrzymanej przy jednoczesnym zachowaniu zasad bezpieczeństwa osobistego policjanta. Ponadto w programach szkoleń zawodowych, doskonaleniu zawodowym centralnym oraz lokalnym z zakresu taktyki i technik interwencji, zwraca się uwagę, aby prowadzący zajęcia kładli nacisk na zgodne z przepisami, prawidłowe wykonywanie technik interwencji przedstawiając sposób stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci chwytu obezwładniającego polegającego na unieruchomieniu, w leżeniu na brzuchu, z wykorzystaniem ciężaru własnego ciała (policjant kłęczy na osobie). Stosowanie ww. chwytu powinno trwać możliwie najkrócej, a policjanci wykonujący chwyt powinni dążyć do jak najszybszego założenia kajdanek. Po założeniu kajdanek, jeżeli nie ma zagrożenia, kontrolowanie pozycji ciała zatrzymanego musi umożliwiać mu swobodne oddychanie. Użycie siły fizycznej, a także pozostałych środków przymusu bezpośredniego musi być adekwatne do sytuacji, zachowania osoby w miejscu interwencji oraz jej wieku, płci i warunków fizycznych.

W ramach szkolenia zawodowego podstawowego, odbywającego się na podstawie programu stanowiącego załącznik do decyzji 376 Komendanta Głównego Policji z dnia 21 grudnia 2022 r. w sprawie *programu szkolenia zawodowego podstawowego* (Dz. Urz. KGP poz. 238) przewidziano zajęcia z zakresu taktyki i technik interwencji, obejmujące

¹ Dzienniki urzędowe Komendanta Głównego Policji dostępne na stronie internetowej Policji <http://bip.kgp.policja.gov.pl/> (do 2011 r.) oraz w serwisie Elektroniczny Dziennik Komendy Głównej Policji <https://edziennik.policja.gov.pl/> (od 2012 r.)

między innymi „stosowanie siły fizycznej jako środka przymusu bezpośredniego”, umiejętności technicznych służących do realizacji interwencji policyjnych w zakresie: transportowania osób za pomocą siły fizycznej, pałki służbowej jako środka przymusu bezpośredniego, współdziałania w patrolu dwuosobowym podczas obezwładniania osób z wykorzystaniem siły fizycznej, technik zakładania kajdanek i sprawdzania osoby, zespołowych technik obezwładniania osób z wykorzystaniem technicznych środków przymusu bezpośredniego (w tym: kaftana bezpieczeństwa i kasku zabezpieczającego).

W tym obszarze szczególną uwagę zwrócono między innymi na takie elementy, jak zablokowanie kajdanek mające zapobiegać ich nadmiernemu zaciskaniu się, sposobach sprowadzania osoby z założonymi kajdankami do pozycji leżącej, a także podnoszenie jej do pozycji stojącej. Przewidziano również omawianie przykładowych sytuacji, w których może wystąpić konieczność natychmiastowego przerwania obezwładniania osoby (przy jednoczesnym zachowaniu stałej kontroli), w szczególności w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia. Dużą uwagę zwraca się na fakt, że ze względów bezpieczeństwa, obezwładnionego kaftanem należy poddać wzmożonej obserwacji, a ponadto kaftan bezpieczeństwa powinien być tak zawiązany, by możliwe było oddychanie i swobodny obieg krwi. W przypadkach, w których użycie siły jest niezbędne, policjanci powinni stosować profesjonalne techniki minimalizujące ryzyko wyrządzenia szkody zatrzymywanym osobom.

Program szkolenia zawodowego podoficerskiego, wprowadzony decyzją nr 377 z dnia 21 grudnia 2022 r. (Dz. Urz. KGP z 2022 poz. 239) zawiera również zagadnienia będące przedmiotem Raportu. W części ww. programu poświęconej *trudnym interwencjom i pierwszej pomocy* mowa jest o doskonaleniu umiejętności technicznych i taktycznych w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Podczas ćwiczeń przewidziano doskonalenie m.in. powyższych umiejętności, przy uwzględnieniu różnych kategorii osób, wobec których podejmowane są interwencje, zasady przeprowadzania interwencji w sytuacjach trudnych i nietypowych, kontrolowanie osoby w różnych sytuacjach, bezpieczne stosowanie technik unieruchamiania osoby z wykorzystaniem ciężaru własnego ciała oraz odstąpienia od stosowania ww. technik w przypadku ustąpienia przyczyny jej stosowania, a także po założeniu kajdanek, gdy osoba wykonuje polecenia.

W programie szkolenia zawodowego aspiranckiego, wprowadzonego decyzją nr 378 z dnia 21 grudnia 2022 r. (Dz. Urz. KGP poz. 240) w części programu poświęconej *taktyce i technikom interwencji*, uwzględnione są m.in. zagadnienia związane z doskonaleniem umiejętności z zakresu taktyki i technik interwencji w różnych miejscach i sytuacjach, np. w pojeździe, klatce schodowej, mieszkaniu, miejscu publicznym, z jednoczesnym podkreśleniem konieczności adekwatnego użycia siły fizycznej oraz pozostałych środków przymusu bezpośredniego.

W programie szkolenia zawodowego oficerskiego, wprowadzonym decyzją nr 379 z dnia 21 grudnia 2022 r. (Dz. Urz. KGP poz. 241) w bloku tematycznym *Wybrane zagadnienia taktyki i technik interwencji* poruszone są kwestie dotyczące dźwigni transportowych, technik obezwładniania, zakładania kajdanek, stosowania pałki służbowej wielofunkcyjnej i teleskopowej jako środka przymusu bezpośredniego, stosowania obron przed obchwytem, stosowania siły fizycznej w postaci kopnięć i uderzeń, obrony przed atakiem niebezpiecznym narzędziem z użyciem siły fizycznej, pałki służbowej, broni palnej oraz przeprowadzania interwencji w sytuacjach trudnych i nietypowych, gdzie zgodnie z zapisem wskazówek do realizacji, szczególną uwagę należy zwrócić na konieczność adekwatnego użycia siły fizycznej i pozostałych środków przymusu bezpośredniego do sytuacji, zachowania osoby, jej wieku, płci oraz warunków fizycznych, biorąc pod uwagę miejsce interwencji.

Podkreślam, że w związku z rosnącą liczbą interwencji wobec osób przejawiających niestandardowe zachowania, na mocy decyzji nr 399 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 listopada 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla policjantów służby prewencyjnej z zakresu podejmowania interwencji i reagowania na niestandardowe zachowania osób, wobec których są one podejmowane" policjanci mają możliwość poszerzania wiedzy i umiejętności w zakresie podejmowania ww. interwencji. Podczas doskonalenia taktyki i technik interwencji zwraca się uwagę na stosowanie unieruchomienia z jednoczesnym dążeniem do bezpiecznego wykonania techniki oraz kontrolowanie pozycji ciała zatrzymanego w celu umożliwienia mu oddychania. W zakresie wybranych technik podkreśla się znaczenie bezpieczeństwa podczas sprowadzania do pozycji leżącej oraz wykorzystania obchwyty szyi z uciskiem, z koniecznością stałego kontrolowania stanu zdrowia/świadomości osoby, wobec której wykonywana jest ta czynność. Ponadto program przedmiotowego kursu zakłada

przeprowadzenie co najmniej jednej symulacji interwencji, w której wystąpi potrzeba udzielenia pierwszej pomocy ze zwróceniem uwagi na współpracę policjantów z Zespołem Ratownictwa Medycznego.

Wskazany wyżej zakres merytoryczny jest również uwzględniony w programach nauczania na kursach specjalistycznych prowadzonych na podstawie decyzji nr 401 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze (Dz. Urz. KGP z 2023 r. poz. 4) oraz decyzji nr 400 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze (Dz. Urz. KGP z 2023 r. poz. 3) i decyzji nr 402 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz. Urz. KGP z 2023 r. poz. 5). Podczas prowadzenia zajęć z taktyki i technik interwencji na powyższych kursach, omawiane i demonstrowane są techniki odpowiednie dla specyfiki interwencji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. W tym zakresie zalecane jest posiłkowanie się katalogiem zasad zawartych w teoretyczno-praktycznym poradniku: „*Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub nie kontrolującymi swoich zachowań z innych przyczyn*”.

Tematyka pozostająca w zainteresowaniu CPT występuje również w programie nauczania na kursie specjalistycznym dla dzielnicowych oraz programie nauczania na kursie specjalistycznym w zakresie pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz w policyjnych izbach dziecka (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 1 oraz z 2022 r. poz. 77).

Ponadto realizując polecenia wynikające z rekomendacji, opracowanych przez powołany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji „Zespół do spraw analizy przypadków naruszenia prawa przez funkcjonariuszy Policji”, Biuro Kadr Szkolenia i Obsługi Prawnej KGP wraz z Biurem Prewencji KGP opracowało i przekazało do jednostek organizacyjnych Policji niżej wymienione programy, przeznaczone dla funkcjonariuszy najczęściej używających środków przymusu bezpośredniego podczas realizacji zadań służbowych:

- *program zajęć doskonalenia zawodowego lokalnego dla funkcjonariuszy jednostek organizacyjnych Policji w zakresie stosowania siły fizycznej jako środka przymusu bezpośredniego;*

- *program zajęć doskonalenia zawodowego lokalnego dla funkcjonariuszy jednostek organizacyjnych Policji w zakresie stosowania pałki służbowej jako środka przymusu bezpośredniego.*

W powyższych programach także zwraca się uwagę na obowiązek respektowania przez policjantów:

- godności ludzkiej i przestrzegania praw człowieka;

- adekwatnego użycia środków przymusu bezpośredniego, biorąc pod uwagę zachowanie osoby, warunki fizyczne, wiek oraz jej płeć;

- natychmiastowego przerwania działania (przy jednoczesnym zachowaniu stałej kontroli), w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia.

Ponadto, mając na uwadze realizację *Planu działalności Komendanta Głównego Policji na 2023 rok*, a także *Priorytetów i zadań priorytetowych Komendanta Głównego Policji na lata 2021-2023*, w szczególności priorytetu IV „Zapewnienie optymalnych warunków pełnienia służby/pracy” i zadania nr 2 „Doskonalenie warunków i zwiększenie możliwości utrzymania odpowiednich poziomów: sprawności fizycznej i wyszkolenia strzeleckiego policjantów, poprzez działania o charakterze organizacyjnym i logistycznym”, KGP corocznie opracowuje i wdraża zalecenia w sprawie realizacji założeń, zakresu i kryteriów zajęć ze sprawności fizycznej prowadzonych w ramach doskonalenia zawodowego lokalnego. Uwzględniają one polecenie dotyczące konieczności omawiania zagadnień związanych z zasadami etyki zawodowej policjanta oraz przestrzeganiem praw człowieka.

Prawo do poinformowania bliskich bądź innych osób o zatrzymaniu

Obowiązujące przepisy zapewniają zatrzymanemu możliwość zawiadomienia o zatrzymaniu więcej niż jednej osoby, zamiast lub obok osoby najbliższej. Zgodnie z art. 245 § 3 k.p.k. w zw. z art. 261§1 k.p.k. na żądanie zatrzymanego o zatrzymaniu zawiadamia się osobę najbliższą dla zatrzymanego, przez niego wskazaną, a także zamiast lub obok tej osoby można zawiadomić inną wskazaną przez niego osobę. Ponadto na żądanie zatrzymanego należy zawiadomić pracodawcę, szkołę, uczelnię,

dowódcę (w przypadku żołnierza) oraz zarządzającego przedsiębiorstwem (w wypadku przedsiębiorcy).

Nadmienić należy, że realizacja prawa do zawiadomienia polega na ustnym, telefonicznym lub innym przekazaniu osobie najbliższej, innej wskazanej osobie lub instytucji informacji o zatrzymaniu. Z tej czynności w protokole zatrzymania w polu zgodnie z art. 245 § 2 k.p.k./art. 46 § 3 k.p.o.w. „o zatrzymaniu zawiadomiono” funkcjonariusze Policji umieszczają zapisek, podając kogo, w jaki sposób i kiedy powiadomiono o zatrzymaniu osoby (formularz protokołu zatrzymania osoby zawiera pola pozwalające na wpisy dot. zawiadamiania osób wskazanych przez osobę zatrzymaną).

Zawiadomienie o zatrzymaniu odbywa się niezwłocznie, to znaczy, gdy tylko istnieje ku temu techniczna możliwość i gdy funkcjonariusze dokonają czynności formalnych i faktycznych, które muszą być dokonane natychmiast. W postępowaniu karnym czynności te wskazane są w rozdziale 27 k.p.k. i obejmują one:

- poinformowanie osoby zatrzymanej o zatrzymaniu, jego przyczynach i uprawnieniach zatrzymanego;
- uniemożliwienie ucieczki lub ukrycia się;
- udzielenie w razie potrzeby pierwszej pomocy medycznej;
- odebranie ewentualnych oświadczeń od zatrzymanego;
- zebranie niezbędnych danych;
- zawiadomienie prokuratora;

Biorąc powyższe pod uwagę, zalecenia Komitetu w tym zakresie są w pełni realizowane.

Prawo dostępu do adwokata

Prawo osoby zatrzymanej do kontaktu z obrońcą jako mające swoje umocowanie w przepisach Konstytucji RP (art. 42) oraz ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, jest przez Policję realizowane.

Przepisy stanowią, że zatrzymanego (osobę podejrzaną) należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu (jej) prawach, w tym o prawie do:

- skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego;
- korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim;

- złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia;
- otrzymania odpisu protokołu zatrzymania;
- dostępu do pierwszej pomocy medycznej;

oraz o prawach wskazanych w art. 245²k.p.k., art. 246 § 1³k.p.k. i art. 612 § 2⁴k.p.k., jak również o treści art. 248 § 1 i 2 k.p.k. dotyczącego maksymalnego czasu trwania zatrzymania.

Na podstawie art. 244 § 5 k.p.k. Minister Sprawiedliwości określił w rozporządzeniu z dnia 3 czerwca 2015 r. „Wzór pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym”.

Odnośnie do pouczenia policjanci stosują przepis § 87 ust. 6 Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w *sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów*⁵.

W celu realizacji uprawnienia zatrzymanego (osoby podejrzanej) do kontaktu z obrońcą Policja stosuje m. in. przepisy wydane na podstawie art. 517j k.p.k., czyli rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w *sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym* (Dz. U. z 2015 r. poz. 920). Zgodnie z powyższym rozporządzeniem w Policji funkcjonuje mechanizm, dzięki któremu osoba zatrzymana (osoba podejrzana) ma możliwość uzyskania informacji o adwokatów i radcach prawnych w danej miejscowości, z których pomocy może skorzystać (lista adwokatów i radców prawnych).

Kwestie te reguluje także §87 ust 2 i 3 ww. Wytycznych Komendanta Głównego Policji⁶.

² Art. 245 § 1. Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

³ Art 246 § 1. Zatrzymanemu przysługuje zażalenie do sądu. W zażaleniu zatrzymany może się domagać zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości jego zatrzymania.

⁴ Art 612§ 2. W razie zatrzymania obywatela państwa obcego należy zatrzymanemu umożliwić, na jego prośbę, nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym.

⁵ §87 ust 6. W protokole z zatrzymania osoby odnotowuje się oświadczenia złożone przez zatrzymanego po poinformowaniu go o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, w sposób określony w ust. 1. Wręczając zatrzymanemu pisemne pouczenie o przysługujących zatrzymanemu uprawnieniach w postępowaniu karnym, należy równocześnie wyjaśnić mu zawarte w nim treści. Kopię podpisanego przez zatrzymanego pouczenia załącza się do akt głównych postępowania.

⁶ §87 ust 2. Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę. Obecność policjanta podczas tej rozmowy może mieć charakter wyjątkowy i być uzasadniona szczególnymi okolicznościami.

Należy także zauważyć, że rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów⁷ w rozdziale 3, szczegółowo reguluje inne niż procesowe, czyli prewencyjne i penitencjarne zatrzymanie osoby. Określa także wzory:

- protokołu zatrzymania osoby;
- pouczenia o uprawnieniach osoby zatrzymanej na podstawie 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji⁸ (zatrzymanie penitencjarne);
- pouczenia o uprawnieniach osoby zatrzymanej na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji (zatrzymanie prewencyjne);

W przypadku zatrzymania prewencyjnego zastosowanie ma rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym, co wynika z przepisu ust. 2 art. 15 ustawy o Policji¹⁵.

Obowiązujące w przedmiotowej materii przepisy zabezpieczają dostęp do adwokata osobie zatrzymanej i tworzą one system pomocy prawnej dla osoby zatrzymanej.

Niezależnie od powyższego informuję, iż w grudniu 2022 r. w Senacie został przygotowany z inicjatywy senatorów projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (druk senacki numer 875), mający być w zamierzeniu autorów projektu implementacją dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/48/EU gwarantującej osobom zatrzymanym skuteczne korzystanie z prawa do obrony formalnej, tj. do dostępu do adwokata lub radcy prawnego w toku czynności dokonywanych z ich udziałem. Proponuje się wprowadzenie do art. 245 k.p.k. paragrafu 4 regulującego obowiązek wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego, jeśli zatrzymany chce skorzystać z prawa do kontaktu z pomocnikiem procesowym oraz w paragrafie 5 – co do zasady udział adwokata lub radcy prawnego w czynnościach procesowych, których uczestnikiem jest zatrzymany. W myśl projektu przesłuchanie zatrzymanego bez udziału

§87 ust 3. W celu umożliwienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio tryb określony w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym (Dz.U. poz. 920).

⁷ Dz. U. z 2020 r., poz. 192

⁸ Policjanci wykonując czynności, o których mowa w art. 14. mają prawo:

2a) zatrzymywania osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nic powróciły do niego;
3) zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia

obrońcy, wbrew żądaniu zatrzymanego mogłoby odbyć się jedynie w szczególnych i wyjątkowych, ściśle określonych sytuacjach. Projekt jest obecnie analizowany przez właściwe komisje senackie.

W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości obowiązujące aktualnie przepisy nie są sprzeczne z postanowieniami Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/ UE z 22-10-2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, co nie wyklucza możliwości ich udoskonalenia i umocnienia gwarancji procesowych dla zatrzymanego, tak jak przewidziano to w wyżej wspomnianym projekcie.

Wyżej wymieniona Dyrektywa nakazuje państwom członkowskim UE, zapewnienie, aby osoby podejrzane oraz zatrzymane już na jak najwcześniejszym etapie postępowania mogły nawiązać kontakt z adwokatem oraz aby dopuścić adwokata do udziału w czynnościach procesowych z ich udziałem.

Dyrektywa przewiduje jednak wyraźnie w art 3 ust. 6 możliwość przeprowadzenia czynności w postępowaniu przygotowawczym, nawet mimo żądania zatrzymanego, bez udziału adwokata i przed jego ustanowieniem między innymi, gdy istnieje konieczność podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania w celu niedopuszczenia do narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek. Otóż na najwcześniejszym etapie postępowania karnego, z reguły szczególnie istotne jest, dla uniknięcia poważnego uszczerbku dla dobra postępowania bardzo szybkie i sprawne podjęcie czynności procesowych, w tym z udziałem zatrzymanego. Te pilne czynności z reguły muszą być wykonane w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania, gdyż jest to maksymalny czas trwania zatrzymania przed ewentualnym przekazaniem zatrzymanego do dyspozycji sądu i w tym czasie musi być podjęta między innymi decyzja co do ewentualnego stosowania środków zapobiegawczych. W takiej sytuacji może być konieczne podjęcie czynności bez udziału obrońcy.

W przypadku natomiast wystąpienia z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie, praktycznie zawsze, o ile adwokat zgłosi wolę udziału w posiedzeniu sądu jest on dopuszczany do takiego udziału, zapoznawany z wnioskiem o tymczasowe

aresztowanie i dowodami będącymi podstawą wniosku, jak również zapewniana jest możliwość porozumienia się z zatrzymanym.

Oświadczenia osób zatrzymanych w kwestii wniesienia zażalenia na zatrzymanie

Zgodnie z treścią art. 150 k.p.k. protokół zatrzymania wymaga podpisania przez osoby biorące udział w czynności, a także osobę zatrzymaną. Przed podpisaniem protokołu osoba zatrzymana ma możliwość odczytania jego treści. Osoba uczestnicząca w czynności (zatrzymany) może podpisując protokół zgłosić jednocześnie zarzuty, co do jego treści. Zarzuty te wpisywane są do protokołu wraz z oświadczeniem osoby wykonującej czynność protokolowaną. Istnieją zatem gwarancje prawne, chroniące zatrzymanego przed nierzetelnym zapisem jego oświadczeń, także dotyczących wniesienia zażalenia na zatrzymanie lub rezygnacji z tego uprawnienia. Zapisy zamieszczone w protokołach zatrzymania odzwierciedlają jedynie treść oświadczeń zatrzymanych, składanych całkowicie dobrowolnie, bez jakiegokolwiek presji lub przymusu.

Zatrzymania osób nieletnich

Informuję, że w dniu 1 września 2022 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. *o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* (Dz. U. z 2022, poz. 1700).

Na podstawie art. 48 ust. 3 wymienionej ustawy zatrzymanego nieletniego informuje się natychmiast o przyczynie zatrzymania oraz poucza o przysługujących mu prawach, o których mowa art 36 ust 1 (prawie do obrony, w tym prawie do korzystania z pomocy obrońcy oraz prawie złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu w przypadku, o którym mowa w art 38 ust 3⁹; prawie do składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania; prawie do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania; prawie do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim; prawie do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza języka migowego, jeżeli jest osobą, o której mowa w art 1 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się*), a także o prawie do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu zatrzymania, do kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą,

⁹ Nieletni lub jego rodzice albo opiekun mogą złożyć wniosek o wyznaczenie nieletniemu obrońcy z urzędu. Sąd rodzinny uwzględnia wniosek, jeżeli udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny, a nieletni lub jego rodzice albo opiekun nie są w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny lub występują inne, szczególne okoliczności.

do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej, a także o treści art 85 ust 1¹⁰ o *wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, oraz o przesłankach skutkujących natychmiastowym zwolnieniem zatrzymanego nieletniego – ujętych w art. 48 ust. 9 ww. ustawy¹¹. W razie potrzeby zatrzymanego nieletniego poucza się o prawie, o którym mowa w art 612 §2 k.p.k.¹².

Podkreślić należy, iż zgodnie z art. 59 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o *wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* przesłuchanie nieletniego przez funkcjonariusza Policji odbywa się w obecności co najmniej jednego z rodziców, któremu przysługuje władza rodzicielska albo opiekuna lub obrońcy nieletniego, a jeżeli zapewnienie ich obecności byłoby w danym przypadku niemożliwe, należy wezwać wskazaną przez nieletniego inną osobę najbliższą, o której mowa w art. 115 § 11 k.k. lub krewnego nieletniego, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub przedstawiciela organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich. Z przesłuchania nieletniego sporządza się protokół.

Ponadto, na podstawie art. 60 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o *wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* w miarę możliwości wysłuchanie i przesłuchanie nieletniego powinno być utrwalone za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk.

Wskazać jednocześnie należy, iż zgodnie z art. 37 ust. 7 przywołanej ustawy, w celu umożliwienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy w przypadkach, gdy zachodzi

¹⁰ Zatrzymanemu nieletniemu, jego rodzicom albo temu z rodziców, pod którego stałą pieczęć nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekunowi nieletniego przysługuje zażalenie na zatrzymanie. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania.

¹¹ Art. 48 ust 9. Zatrzymanego nieletniego należy natychmiast zwolnić i przekazać rodzicowi albo opiekunowi, jeżeli:

- 1) ustała przyczyna zatrzymania;
- 2) polecił to sąd rodzinny;
- 3) w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania nieletniego Policja nie przekazała sądowi rodzinnemu całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w [art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a](#);
- 4) w ciągu 24 godzin od chwili przekazania sądowi rodzinnemu przez Policję całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w [art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a](#), nie ogłoszono mu postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w [art. 44 pkt 4-8](#).

¹² W razie zatrzymania obywatela państwa obcego należy zatrzymanemu umożliwić, na jego prośbę, nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, a w razie zatrzymania osoby nieposiadającej żadnego obywatelstwa - z przedstawicielem państwa, w którym ma ona stałe miejsce zamieszkania.

konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, w tym w szczególności w przypadku zatrzymania nieletniego, w przypadku przesłuchania nieletniego przez Policję oraz w przypadku zastosowania wobec zatrzymanego nieletniego środka tymczasowego, stosuje się odpowiednio przepis art 517j §1 k.p.k.¹³ oraz przepisy wydane na podstawie art. 517j § 2 tego kodeksu.

Wspomniana nowa Ustawa o *wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* istotnie poszerzyła w porównaniu z poprzednio obowiązującą *ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich* katalog sytuacji, w których udział obrońcy w postępowaniu jest obligatoryjny. Szczegółowo też określiła zasady stosowania i wykonywania wobec nieletnich środków izolacyjnych zarówno stosowanych w trakcie postępowania jak i orzeczonych w związku z popełnieniem przez nieletniego czynów zabronionych lub jego demoralizacji. Ustawa ta ma celu m.in. zagwarantowanie nieletnim poszanowania ich praw, wolności i godności, także w sytuacji, gdy są oni pozbawieni wolności w związku z popełnieniem czynu zabronionego lub demoralizacją.

Dostęp do opieki medycznej

Zgodnie z art. 15 ust. 5 ustawy o *Policji* osobę zatrzymaną należy niezwłocznie poddać, w razie uzasadnionej potrzeby, badaniu lekarskiemu lub udzielić jej pierwszej pomocy medycznej.

Należy zwrócić uwagę, że z treści § 1 ust. 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w *sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* wynika, iż osobę zatrzymaną poddaje się badaniu lekarskiemu w przypadku, gdy:

- osoba oświadcza, że cierpi na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia, żąda przeprowadzenia badania lekarskiego lub posiada widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- z posiadanych przez Policję informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że osobą zatrzymaną jest: kobieta w ciąży, kobieta karmiąca piersią, osoba chora zakaźnie, osoba

¹³ W celu umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym ustanawia się obowiązek pełnienia przez adwokatów i radców prawnych dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach.

z zaburzeniami psychicznymi, nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Zgodnie z treścią § 3 ust 1. pkt 2 i 3 ww. rozporządzenia to lekarz wykonujący badanie stwierdza brak przeciwwskazań medycznych do przebywania osoby w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub wystąpienie przeciwwskazań medycznych do przebywania zatrzymanego w takich pomieszczeniach oraz konieczność skierowania jej do właściwego podmiotu leczniczego.

Zanim osoba zatrzymana zostanie przebadana przez lekarza, informacje o jej stanie zdrowia uzyskuje się na podstawie ustnego oświadczenia zatrzymanego lub obserwacji poczynionej przez funkcjonariusza Policji dokonującego czynności zatrzymania. Stosowne wpisy na ten temat, będą znajdowały się w protokole zatrzymania osoby, który m.in. na podstawie art. 244 § 3 k.p.k. należy obligatoryjnie sporządzić.

Jak wynika z regulujących tę kwestię przepisów prawnych, przypadki poddania badaniu lekarskiemu osoby zatrzymanej przez Policję zostały precyzyjnie określone w przedmiotowym akcie prawnym i nie nakładają na Policję obowiązku obligatoryjnego poddania badaniu lekarskiemu każdej osoby zatrzymanej.

Odnosząc się do kwestii zapewnienia osobom zatrzymanym specjalistycznej pomocy medycznej np. lekarza psychiatrii zauważyć należy, że policjanci nie dysponują stosownymi kwalifikacjami, ani też nie posiadają uprawnień do określenia jakiego rodzaju pomoc medyczna będzie właściwa w danej sytuacji. To lekarz, bez względu na jego specjalizację, posiada także ogólną wiedzę medyczną i podczas podstawowego badania osoby zatrzymanej może określić tryb postępowania, nie wykluczając dalszych konsultacji specjalistycznych.

W kwestii obecności funkcjonariuszy Policji przy badaniu lekarskim osoby zatrzymanej lub doprowadzanej do wytrzeźwienia zauważyć należy, że zagadnienie to reguluje przepis § 4 ust. 2 rozporządzenia w *sprawie badań lekarskich (...)*. Zgodnie z przytoczoną regulacją decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie. Zazwyczaj sytuacje takie mają miejsce w przypadkach badania osób agresywnych lub, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie możliwości dokonania zamachu na zdrowie lub życie, również własne, czy też możliwości podjęcia próby ucieczki. Obecność policjanta ma na celu

zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, zarówno prowadzącemu badanie lekarzowi, jak też samemu badanemu.

Elektroniczna rejestracja przesłuchań

W odniesieniu do czynności dochodzeniowo-śledczych Policji zastosowanie ma przepis art. 147 k.p.k. Utrwalenie audiowizualne czynności procesowych z wyjątkami wskazanymi w art. 147 § 3 k.p.k. ma charakter fakultatywny i zależy od uznania organu procesowego przeprowadzającego daną czynność. Utrwalenie może dotyczyć każdej czynności procesowej protokolowanej. O rejestracji (utrwaleniu audiowizualnym) czynności procesowej, należy zawsze uprzedzić osoby w niej uczestniczące. Decyzja organu procesowego o utrwaleniu czynności nie jest uzależniona od zgody osoby, z którą czynność jest wykonywana. Zapis przebiegu czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk jest pomocniczą formą utrwalenia przebiegu czynności procesowej i nie zwalnia z obowiązku sporządzenia protokołu. Zgodnie z art. 147 § 3 k.p.k. można w takich przypadkach sporządzając protokół ograniczyć się do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział. Utrwalanie czynności procesowych w oparciu o art. 147 k.p.k. odbywa się z zachowaniem wymogów określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych w postępowaniu karnym¹⁴. W jednostkach Policji w miarę możliwości są tworzone tzw. pokoje do przesłuchań, wyposażone w odpowiedni sprzęt. W obiektach policyjnych nowobudowanych taki pokój jest standardem.

Pomieszczenia dla osób zatrzymanych - warunki techniczne

Przepisy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 roku *w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb* (Dz.U. z 2012 r., poz. 638 z późn. zm.), w sposób szczegółowy regulują warunki, jakim powinny odpowiadać PdOZ. Zgodnie z § 4 ust. 1 w skład pomieszczenia wchodzi:

- pokój dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia;

¹⁴ Dz. u. z 2017 r. poz. 93

- pokój do przygotowania lub podgrzewania posiłków oraz zmywania naczyń;
- magazyn do przechowywania rzeczy przekazanych do depozytu oraz bielizny pościelowej;
- pokój sanitarny służący do utrzymania higieny osobistej, w tym umywalnia, natrysk i toaleta.

Natomiast na zasadzie § 4 ust. 2 w skład pomieszczenia mogą wchodzić:

- szatnia dla obsługi pomieszczenia;
- pokój do przeprowadzania i dokumentowania czynności służbowych z udziałem osoby umieszczonej w pomieszczeniu;
- pokój dyżurnego zmiany - w przypadku, gdy skład pomieszczenia wchodzi więcej niż jeden oddział;
- pokój dla obsługi pomieszczenia.

Obowiązujące przepisy w zakresie funkcjonowania pomieszczeń dla osób zatrzymanych nie przewidują tworzenia placów spacerowych na terenie takich pomieszczeń dla osób w nich umieszczonych. Żadne przepisy wiążące Polskę prawa międzynarodowego tego nie wymagają. Zgodnie z art 41 ust 3 Konstytucji (i art 248§2k.k.) zatrzymanie, a zatem pobyt w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych może trwać maksymalnie 48 godzin, a w razie przekazania zatrzymanego do dyspozycji sądu termin ten ulega wydłużeniu o dodatkowe 24 godziny. W trakcie zatrzymania odbywają się czynności procesowe z udziałem tych osób, są one transportowane i doprowadzane do właściwych organów. Mając na uwadze czas trwania zatrzymań (najczęściej krótszy niż ustawowe 48 godzin), warunki istniejące w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, względy bezpieczeństwa należy ocenić, iż brak placów spacerowych przy tych pomieszczeniach nie stanowi niewłaściwego traktowania.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego

Zgodnie z ustawą *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, z 24 maja 2013 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 628) jednym z rodzajów środków przymusu bezpośredniego jest zastosowanie kaftana bezpieczeństwa.

W oparciu o regulacje art. 16 w związku z art 11 ww. ustawy kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego używa się, jeżeli wykorzystanie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne i jedynie w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
- ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- pokonania czynnego oporu;
- przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji.

W policyjnych miejscach prawnej izolacji kaftan bezpieczeństwa stosowany jest najczęściej w sytuacjach dotyczących przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji osoby przebywającej w pomieszczeniu.

Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego, jakim jest kask zabezpieczający zostało uregulowane w art. 11 pkt 14 i art 13 ust.1 ww. ustawy. Środek ten może być wykorzystany w celu zapobieżenia prawdopodobnym lub przeciwdziałania podejmowanym czynnościom zmierzającym do agresji lub autoagresji.

Jednocześnie na podstawie regulacji art. 17 ust.2 ustawy kasku zabezpieczającego używa się w celu zapobieżenia samookaleczeniu głowy, po uprzednim założeniu pasa obezwładniającego jednoczęściowego lub kaftana bezpieczeństwa albo kajdanek na ręce trzymane z tyłu.

Zgodnie z art. 51 ustawy policjant dokumentuje w notatce użycie i wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego, którą następnie przekazuje przełożonemu, gdy skutkiem użycia lub wykorzystania było zranienie osoby lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia. Policjant dokumentuje w notatniku służbowym użycie i wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego, gdy nie nastąpiły w/wym. skutki.

Stosowanie zatem drastycznych środków przymusu, takich jak kaftan bezpieczeństwa, kask ochronny czy pas obezwładniający są stosowane jedynie w ostateczności, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, a w praktyce dzieje się to najczęściej w celu ochrony zdrowia i życia samego zatrzymanego.

Sprawdzenie prewencyjne osób zatrzymanych

Zgodnie z treścią art. 15 ustawy *o Policji* z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz.U. z 1990 poz.179) policjanci wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, mają prawo m.in. do: legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości, dokonywania kontroli osobistej czy też zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego i innych ustaw, jak również wydawania osobom poleceń określonego zachowania się w granicach niezbędnych do wykonywania tego rodzaju czynności lub wykonywania innych czynności służbowych podejmowanych w zakresie i w celu realizacji ustawowych zadań Policji.

Zauważyć, jednakże należy, że w aktach prawnych regulujących funkcjonowanie policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia i policyjnych izb dziecka nie funkcjonuje instytucja kontroli osobistej. Zakres czynności pozostających w przedmiotowym obszarze został określony jako sprawdzenie prewencyjne. Podniesiona problematyka uregulowana została w art. 15 ust. 1 pkt 9 pkt b ustawy *o Policji*. Zgodnie z przytoczoną regulacją Policjanci mają prawo do dokonywania sprawdzenia prewencyjnego w celu ochrony przed bezprawnymi zamachami na życie lub zdrowie osób lub mienie lub w celu ochrony przed nieuprawnionymi działaniami skutkującymi zagrożeniem życia lub zdrowia lub bezpieczeństwa i porządku publicznego lub znalezienia i odebrania przedmiotów, których użycie ze względu na ich właściwości może spowodować zagrożenie życia lub zdrowia lub bezpieczeństwa przeprowadzonych czynności wobec osób:

- doprowadzanych przez Policję na polecenie lub zarządzenie uprawnionego organu lub w związku z realizacją czynności określonych przepisami prawa lub osób w stanie nietrzeźwości doprowadzanych przez Policję w celu wytrzeźwienia do siedziby jednostki organizacyjnej Policji lub innego miejsca określonego przepisami prawa lub wskazanego przez uprawniony organ, na polecenie lub zarządzenie którego dokonuje się doprowadzenia, w tym osób doprowadzanych umieszczonych w jednostkach organizacyjnych Policji w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia;
- zatrzymywanych w przypadkach określonych w art. 15 ust. 1 pkt 2-3 ustawy, przyjmowanych do jednostek organizacyjnych Policji do pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych,

tymczasowych pomieszczeń przejściowych lub policyjnych izb dziecka lub umieszczanych w tych pomieszczeniach.

Zgodnie z art. 15g ust. 1 ustawy o Policji sprawdzenie prewencyjne polega na manualnej kontroli osoby, zawartości jej odzieży oraz przedmiotów znajdujących się na jej ciele lub przez nią posiadanych, sprawdzeniu za pomocą środków technicznych niezbędnych do wykrywania materiałów i urządzeń niebezpiecznych lub których posiadanie jest zabronione, w szczególności broni, materiałów wybuchowych, środków odurzających, substancji psychotropowych i ich prekursorów, weryfikacji biochemicznej, lub z wykorzystaniem psa służbowego w zakresie niezbędnym do realizacji celu podejmowanych czynności w danych okolicznościach oraz w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której czynności są wykonywane. Natomiast na zasadzie art. 15 g ust. 3 ustawy (...), w stosunku do osób zatrzymanych, doprowadzanych lub konwojowanych, sprawdzenie prewencyjne może polegać również na:

- żądaniu zdjęcia przez osobę odzieży i obuwia;
- zdjęciu osobie odzieży i obuwia w przypadku niewykonania powyższego żądania,
- dokonaniu oględzin ciała tych osób oraz sprawdzeniu zdjętej odzieży i obuwia;
- żądaniu wydania oraz oddania do depozytu przedmiotów określonych w ustawie.

Czynność sprawdzenia prewencyjnego wykonuje się w sposób umożliwiający osobie pozostawienie części odzieży na ciele, a po sprawdzeniu zdjętej odzieży - jej włożenie przed zdjęciem pozostałej niesprawdzonej części odzieży oraz w warunkach zapewniających poszanowanie jej intymności (art. 15d ust. 4).

Należy zauważyć, iż z pragmatyki pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych wynika, że zdarzają się przypadki ukrywania przez osoby przyjmowane i umieszczane w pomieszczeniach, niebezpiecznych przedmiotów mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia a nawet życia, zarówno ich samych, jak też innych osób. Przedmioty te są ukrywane zarówno w odzieży, jak też na ciele w miejscach intymnych oraz w naturalnych otworach ciała. Sprawdzenie osoby ręcznym detektorem metali nie zawsze przynosi oczekiwany rezultat, ponieważ małe, często wykonane ze stopów różnych metali elementy nie są sygnalizowane przez urządzenie.

Na początku 2017 roku w Biurze Prewencji KGP przygotowana została *Informacja dotycząca przedmiotów mogących stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia,*

ujawnionych podczas czynności sprawdzenia osób konwojowanych i doprowadzanych oraz umieszczanych w policyjnych miejscach prawnej izolacji. Na podstawie zawartych w niej treści przytoczyć można przykłady odnalezienia w wyniku sprawdzenia u osób zatrzymanych: nożyka do cięcia papieru schowanego w odblasku, żyletki ukrytej w pochwie, wkładu do długopisu ukrytego w penisie czy scyzoryka ukrytego między pośladkami.

Mając powyższe na uwadze przyjęty tryb wykonywania czynności sprawdzania odzieży i ciała osób przyjmowanych do pomieszczenia, polegający na każdorazowej lustracji ciała osoby przyjmowanej lub przebywającej w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, łącznie z miejscami intymnymi zakrytymi przez bieliznę jest w uzasadnionych przypadkach konieczny.

II. Strzeżone ośrodki dla cudzoziemców i inne placówki podległe Straży Granicznej

Szczególna sytuacja na granicy polsko-białoruskiej

W obliczu pojawienia się masowej, występującej w niespotykanej wcześniej w Polsce skali, sterowanej przez białoruskie służby specjalne migracji przez granicę wschodnią RP, jedynym możliwym przeciwdziałaniem tej sytuacji było podjęcie nadzwyczajnych kroków powstrzymujących dalszą eskalację zjawiska i wprowadzających proporcjonalne narzędzie pozwalające skutecznie ograniczać nielegalną migrację na granicy zewnętrznej UE. Notowana fala imigracji, jak wyżej zaznaczono wykreowana i sztucznie podtrzymywana przez władze Białorusi jest aktem hybrydowej agresji tego państwa bezpośrednio wobec Rzeczypospolitej Polskiej, a pośrednio wobec całej Unii Europejskiej i ma na celu osłabienie bezpieczeństwa, porządku publicznego i stabilności społeczno-politycznej Polski, a w pewnym stopniu innych państw członkowskich UE.

Ta nadzwyczajna, a wręcz ekstremalna sytuacja, nie tylko wymagała podjęcia nadzwyczajnych kroków, ale też istotnie utrudnia realizację przyjętych przez Polskę standardów traktowania cudzoziemców. Władze RP zdołały, pomimo tych trudności, zapewnić poszanowanie praw człowieka i obywatela w stosunku do cudzoziemców, także tych przebywających w Polsce nielegalnie.

Z dniem 26 października 2021 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021, poz. 1918), która wprowadziła możliwość wydania w przypadku cudzoziemca zatrzymanego bezpośrednio po przekroczeniu granicy zewnętrznej UE wbrew obowiązującym przepisom postanowienia o opuszczeniu terytorium RP i na tej podstawie doprowadzenia cudzoziemca do linii granicy. Wprowadzenie tej zmiany ma na celu zapewnienie sprawności i efektywności prowadzonych postępowań i nie ogranicza praw osób poszukujących ochrony międzynarodowej, chronionych Konstytucją RP (art. 56¹⁵). Cudzoziemiec poszukujący ochrony międzynarodowej w Polsce ma prawo w każdej chwili złożyć wniosek o udzielenie takiej ochrony, a wniosek taki zostanie przyjęty. Funkcjonariusze Straży Granicznej oceniają każdą sytuację indywidualnie, a ich obowiązkiem jest respektowanie zasady *non-refoulement*.

Procedury dotyczące postępowania w sprawie ochrony międzynarodowej regulowane są przez ustawę o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2003, poz.1176). Cudzoziemiec może złożyć wniosek o udzielenie ochrony na przejściu granicznym lub na terytorium Polski, bez względu na to, czy przebywa legalnie, czy nie. Jego złożenie wstrzymuje działania związane z powrotem cudzoziemca, do czasu rozstrzygnięcia w tej sprawie (art 305, ust 1 ustawy o cudzoziemcach).

Zadania Straży Granicznej polegające na ochronie granicy państwowej oraz zapobieganiu i przeciwdziałaniu nielegalnej migracji są wypełniane z należytą starannością. Stosowane procedury natychmiastowego opuszczenia terytorium RP przez cudzoziemców nielegalnie przekraczających granicę, mają charakter wyjątkowy i dotyczą osób, które nie ubiegają się o ochronę międzynarodową w Polsce. Należy podkreślić, że zgodnie z art 303b ust 1 ustawy o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 (Dz.U. z 2013 r. poz. 1650) w brzmieniu po ww. nowelizacji cudzoziemiec ma prawo wnieść zażalenie na wydane mu postanowienie. Wszystkie stosowane przez polskie organy graniczne procedury dotyczące cudzoziemców uwzględniają konieczność ochrony ich

¹⁵ Art. 56 Konstytucji RP

1. Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie.

2. Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi

życia i zdrowia. Cudzoziemcom niezależnie od miejsca i sposobu przekroczenia przez nich granicy, w razie potrzeby udzielana jest pomoc medyczna i inne niezbędne wsparcie. Środki przymusu są stosowane jedynie w sytuacjach i sposób przewidziany obowiązującymi przepisami, mającymi na celu minimalizację wynikających z ich użycia zagrożeń dla życia i zdrowia osób.

Kwestie pojemności placówek detencyjnych dla cudzoziemców

W 2022 roku odnotowano zmniejszenie skali nielegalnej migracji do Polski i dlatego wyłączone z funkcjonowania zostały użyczone na potrzeby Straży Granicznej: obiekt w Wędrzynie, ośrodek Urzędu ds. Cudzoziemców w Czerwonym Borze oraz ośrodek Urzędu ds. Cudzoziemców w Białej Podlaskiej, co oznacza, że liczba obiektów użytkowanych na potrzeby strzeżonych ośrodków ponownie wynosi sześć. Na dzień 31 grudnia 2022 roku Straż Graniczna dysponowała 852 miejscami (z możliwością zwiększenia o dodatkowych 300 miejsc, po włączeniu 100 kontenerów i 200 miejsc w nowym, jeszcze nie oddanym do pełnego, użytku bloku strzeżonego ośrodka w Lesznowoli), z czego zajętych było 654 miejsca.

Wyłączenie z użytkowania obiektu w Wędrzynie

Z dniem 19 sierpnia 2022 r. użyczony na potrzeby Straży Granicznej obiekt w Wędrzynie został wyłączony z użytkowania. Do tego dnia wszyscy przebywający tam cudzoziemcy zostali przewiezieni do innych ośrodków, w szczególności do strzeżonego ośrodka w Lesznowoli.

Minimalna powierzchnia mieszkalna

Rozumiejąc w pełni zaniepokojenie CPT odnośnie do zmniejszenia minimalnej powierzchni mieszkalnej w placówkach detencyjnych Straży Granicznej, pragnę zapewnić, że przepis pozwalający na takie zmniejszenie stosowany jest wyjątkowo. Niemniej wprowadzenie w ustawie przedmiotowych zapisów daje możliwość w szczególnych przypadkach na czasowe zwiększenie zdolności recepcyjnych w zakresie detencji administracyjnej. To z kolei pozwala na uniknięcie stosowania rozwiązania dopuszczonego przez dyrektywę 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. *w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotu nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich* w jej art. 16 ust. 1, który stanowi o możliwości umieszczania migrantów, w przypadku niewydolności

systemu detencji, w zakładach karnych (w miejscach oddzielonych od zwykłych osadzonych).

Sytuacja wykorzystania miejsc w strzeżonych ośrodkach podlega stałemu monitorowaniu z poziomu Komendy Głównej Straży Granicznej poprzez prowadzone w cyklu miesięcznym analizy ryzyka dla zdolności kwaterunkowej systemu detencji administracyjnej.

Organizacja zajęć-dla cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach

Straż Graniczna mając na uwadze w szczególności pobyt małoletnich w strzeżonych ośrodkach, nawiązała od kwietnia 2022 roku współpracę z Caritas Polska. Jednym z elementów tej współpracy jest organizowanie zajęć integracyjno-animacyjnych w ośrodkach o profilu rodzinnym. Program zajęć jest dopasowany do potrzeb grup wiekowych dzieci. Zajęcia przeprowadzone są przez profesjonalną kadrę zatrudnioną przez Caritas Polska. Realizacja spotkań odbywa się w porozumieniu i przy współpracy z pracownikami Straży Granicznej odpowiedzialnymi za asystę psychologiczno-edukacyjną osób przebywających w detencji. Dodatkowym walorem nawiązanej współpracy jest doposażenie przez Caritas Polska sal do zabaw i edukacji w elementy wpływające na różnorodność prowadzonych zajęć, między innymi w maty sensoryczne, baseny z piłeczkami, przenośne ścieralne tablice magnetyczne, czy też poduszki animacyjne.

Dużą wagę przywiązuje się do edukacji przedszkolnej, która przekłada się na późniejsze przygotowanie dzieci do edukacji szkolnej. Sekcje edukacyjno-wychowawcze w ośrodkach, gdzie mogą przebywać rodziny z dziećmi, zostały zobligowane do wprowadzenia dodatkowych zajęć adresowanych do dzieci w wieku przedszkolnym.

Wprawdzie, w czasie wizytowania strzeżonych ośrodków przez Komitet, z uwagi na nagły wzrost skali nielegalnej migracji, w niektórych miejscach mogły wystąpić czasowe utrudnienia z realizacją zadań w tym obszarze. Jednak, kiedy sytuacja migracyjna uległa stabilizacji, oferta zajęć w każdym ze strzeżonych ośrodków stała się bogatsza, tak aby spełniać wymagane standardy. Niemniej zgodnie z rekomendacjami Komitetu, z poziomu Komendy Głównej Straży Granicznej zwrócono się do wszystkich kierowników strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców o przeanalizowanie i w stosownych przypadkach zmodyfikowanie harmonogramów planowanych do przeprowadzenia zajęć i wydarzeń w celu podniesienie standardów w tym zakresie

Czas trwania detencji cudzoziemców

Kwestia zminimalizowania długości okresu detencji jest priorytetem organów polskich realizujących czynności wobec cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach, a szczególnie rodzin z dziećmi.

W większości przypadków wobec tej kategorii osób prowadzone są postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej, co z uwagi na złożoność procedur prowadzi często do przedłużenia się okresu detencji. Dlatego też w 2022 r. położono szczególny nacisk na efektywność postępowań uchodźczych, toczących się wobec cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach.

Od dnia 3 stycznia 2022 r. w Komendzie Głównej Straży Granicznej funkcjonuje tzw. oficer łącznikowy ds. kontaktów z Urzędem ds. Cudzoziemców do bieżącej współpracy z ww. Urzędem oraz Radą do Spraw Uchodźców, w celu przyspieszenia konkretnych postępowań.

Urząd ds. Cudzoziemców również odpowiedział na pojawiające się w tym obszarze potrzeby, tworząc z dniem 21 listopada 2022 r. w strukturze swojego Departamentu Postępowań Uchodźczych Zespół do Spraw Detencji. Celem tych zmian jest doprowadzenie do faktycznej poprawy funkcjonujących rozwiązań i niedopuszczenie do powstawania opóźnień proceduralnych, poprzez wyodrębnienie spośród wszystkich toczących się postępowań w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej tych prowadzonych wobec cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach i zapewnienie im priorytetowości.

Ponadto, w ramach wewnętrznego stałego nadzoru w Straży Granicznej w 2022 r. zwrócono uwagę jednostkom terenowym na konieczność niezwłocznego udostępniania Szefowi Urzędu ds. Cudzoziemców materiałów zebranych w trakcie zatrzymania, w tym oświadczeń cudzoziemca, na potrzeby prowadzonego postępowania uchodźczego, tak by zwiększyć efektywność i terminowość procedowania Szefa Urzędu, co przekłada się również na czas detencji.

Pierwsza pomoc, opieka medyczna i badania lekarskie cudzoziemców

W kwestii dostępu Komitetu do dokumentacji medycznej cudzoziemców przebywających w placówkach detencyjnych Straży Granicznej, informuje, że jest ona objęta tajemnicą lekarską. Osoby, które udostępniłyby bez zgody pacjenta dokumentację medyczną tym samym narażałyby się na odpowiedzialność karną. Zgodnie

z art 8 ust 2 pkt D Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu Torturom Komitet ma zapewniony dostęp do wszelkich informacji niezbędnych do pełnienia jego zadań. Dążąc do uzyskania takich informacji Komitet uwzględni odpowiednie normy prawa krajowego i etyki zawodowej. Zapoznanie się zatem przez Komitet z dokumentacją medyczną, przy uwzględnieniu norm prawa krajowego, jest możliwe jedynie za zgodą poszczególnych pacjentów. Należy podkreślić, że zgodnie z pkt 64 *Sprawozdania Wyjaśniającego (Explanatory Report)* do *Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu Torturom i Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu*, zasady dotyczące tajemnicy lekarskiej, obowiązujące w wizytowanych państwach powinny być respektowane w trakcie wizytacji.

Zasadą przyjętą przez kierowników strzeżonych ośrodków jest, aby na każdej zmianie była osoba przeszkolona w zakresie udzielania pierwszej pomocy (resuscytacji krążeniowo-oddechowej i stosowania automatycznego defibrylatora).

Opieka medyczna specjalistyczna, w tym psychiatryczna, co do zasady jest realizowana w oparciu o podmioty zewnętrzne, tym samym istnieje konieczność dowiezienia cudzoziemca do danego szpitala czy też przychodni. Straż Graniczna nie ma wpływu na terminy konsultacji ustalone przez podmioty lecznicze, w tym także na dostępność lekarzy psychiatrów. Jednakże należy podkreślić, że terminy te nie różnią się od tych dostępnych dla obywateli RP, a w wielu przypadkach są one znacznie wcześniejsze.

W chwili obecnej po przyjęciu cudzoziemca do strzeżonego ośrodka przeprowadzane jest badanie lekarskie i wywiad chorobowy. W przypadku ujawnienia na ciele śladów mogących świadczyć, iż cudzoziemiec był ofiarą przemocy lub tortur, lekarz winien odnotować to w dokumentacji. Podobnie w przypadku ujawnienia takich śladów przez personel ośrodka, winna być sporządzona notatka, przekazana później lekarzowi. Kwestia ta podlega dalszej analizie w czasie wywiadu pogłębionego prowadzonego przez opiekuna socjalnego.

Na tym etapie dokonuje się oceny pod względem zakwalifikowania cudzoziemca do kategorii osób wymagających szczególnego traktowania. W takim przypadku jest on kierowany na dalszą konsultację do psychologa wewnętrznego. Wdrażane też są kolejne elementy oceny i monitorowania stanu psychofizycznego cudzoziemca, jak włączenie tzw. „arkuszy obserwacyjnych”, czy też na wniosek cudzoziemca = konsultacja z psychologiem zewnętrznym.

Niemniej Komenda Główna Straży Granicznej, zgodnie z zaleceniami Komitetu, przypomniała wszystkim kierownikom strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców o konieczności odnotowywania w sposób systemowy wszelkich śladów urazów na ciele cudzoziemca, wraz z oświadczeniem cudzoziemca, co do okoliczności ich powstania (w miarę możliwości z zastosowaniem tzw. mapy ciała).

Odnosnie do szkoleń personelu medycznego sprawującego opiekę nad cudzoziemcami w strzeżonych ośrodkach należy wyjaśnić, że nie są to pracownicy tychże ośrodków, a tym samym nie podlegają systemowi szkoleń realizowanych przez Straż Graniczną. Są oni objęci szkoleniami realizowanymi przez resort zdrowia.

Udział profesjonalnego tłumacza w trakcie badań lekarskich cudzoziemców zapewniany jest co do zasady w przypadku wizyty specjalistycznej. Kierownictwo strzeżonych ośrodków dokłada wszelkich starań, by wyeliminować sytuacje, gdy funkcje tłumacza podczas badania spełnia inny przebywający w danej placówce cudzoziemiec. Praktyki takie mają miejsce jedynie w wyjątkowych sytuacjach. Personel medyczny sprawujący opiekę nad cudzoziemcami przebywającymi w strzeżonych ośrodkach posługuje się językiem angielskim i rosyjskim, co przy podstawowym badaniu z reguły pozwala na komunikację w stopniu wystarczającym. Ponadto część funkcjonariuszy strzeżonych ośrodków bierze udział w kursach językowych, w tym języków orientalnych, co również ułatwia komunikację.

Kwestie proceduralne związane z zatrzymaniem cudzoziemców: pouczenia

Należy wskazać, że cudzoziemiec już w trakcie zatrzymania jest informowany o przyczynach zatrzymania, a także o swoich prawach, w tym jest pouczany, o tym, że ma prawo w ciągu 7 dni na złożenie zażalenia na zasadność, legalność i prawidłowość zatrzymania do sądu rejonowego. Jest to odnotowane już w protokole zatrzymania, który jest cudzoziemcowi tłumaczony na język dla niego zrozumiały. Zażalenie na zatrzymanie jest rozpatrywane przez niezawisły sąd.

Zasadność dalszego pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku jest stale weryfikowana, nie tylko przez sąd, który bada sprawę podczas rozpatrywania wniosku o przedłużenie pobytu, ale przez właściwy organ Straży Granicznej, który może w uzasadnionym przypadku wydać postanowienie o zwolnieniu ze strzeżonego ośrodka, bez konieczności wnioskowania w tej sprawie do sądu.

Cudzoziemiec otrzymuje na piśmie następujące pouczenia:

- „pouczenie o uprawnieniach zatrzymanego cudzoziemca” - dostępne tłumaczenie na 24 języki obce;
- „pouczenie o zasadach i trybie przeprowadzania kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP” - dostępne tłumaczenie na 16 języków obcych;
- „pouczenie o prawach i obowiązkach cudzoziemca przebywającego w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców”, w przypadku umieszczenia cudzoziemca w takim ośrodku - dostępne tłumaczenie na 15 języków obcych.

Jeżeli odpowiednia wersja językowa danego pouczenia nie jest dostępna, pouczenie jest tłumaczone indywidualnie.

W strzeżonych ośrodkach działają tzw. opiekunowie socjalni i opiekunowie powrotowi. Jednym z obowiązków opiekunów socjalnych jest zaznajomienie cudzoziemca z regulaminem ośrodka i panującymi w nim zasadami. W przypadku cudzoziemców będących analfabetami opiekunowie winni upewnić się, że cudzoziemiec zostanie zapoznany z regulaminem w sposób przez niego zrozumiały. Zadaniem opiekunów powrotowych jest bieżące zapoznawanie cudzoziemca z jego stanem prawnym, wyjaśnianie możliwości odwoławczych. Zasadą jest, że tłumaczenie istotnych dokumentów procesowych wykonuje się w języku deklarowanym jako zrozumiały przez cudzoziemca.

Pomoc prawna dla cudzoziemców

Cudzoziemcom ubiegającym się o udzielenie ochrony międzynarodowej przysługuje:

- nieodpłatna informacja prawna udzielana przez pracownika Urzędu ds. Cudzoziemców;
- nieodpłatna pomoc prawna, świadczona przez wybrane podmioty zewnętrzne.

O powyższym cudzoziemiec jest pouczany w pisemnej informacji, którą otrzymuje przy złożeniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Dodatkowe informacje na temat bezpłatnej pomocy prawnej zamieszczone są przez Urząd ds. Cudzoziemców na jego stronie internetowej¹⁶.

Ponadto cudzoziemcy będący stronami postępowań karnych, cywilnych i innych przewidzianych prawem korzystają z przewidzianej przez przepisy regulujące te postępowania nieodpłatnej pomocy prawnej na zasadach identycznych jak obywatele polscy.

Środki przymusu bezpośredniego i kontrola osobista

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/udsc/instytucje-pozarzadowe>

Odnosnie do sytuacji opisanej przez Komitet w pkt 47 Raportu należy podkreślić, że był to przypadek jednostkowy i incydentalny, który wymagał podjęcia tak zdecydowanych działań, ponieważ cudzoziemka zagrażała własnemu życiu i zdrowiu. Tak długi czas stosowania pasów obezwładniających wynikał z początkowego oczekiwania na poprawę stanu zdrowia cudzoziemki. W związku z jego brakiem, następnego dnia w godzinach porannych lekarz strzeżonego ośrodka wypisał skierowanie do szpitala psychiatrycznego, dokąd cudzoziemka została niezwłocznie przewieziona na obserwację.

Reguły stosowania tego wyjątkowego środka omówiono już w części poświęconej placówkom policyjnym.

Co do zasady, środek ten nie może zostać całkowicie wykluczony z możliwości stosowania przez Straż Graniczną, ale jego użycie jest sporadyczne i zawsze udokumentowane. W całym 2022 r. został on użyty przez Straż Graniczną tylko w tym jednym znanym Komitetowi przypadku, w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców w Białymstoku, co świadczy o jego wyjątkowości.

W kwestii kontroli osobistej po otrzymaniu wstępnych uwag Komitetu, Komenda Główna Straży Granicznej zwróciła się niezwłocznie do wszystkich komendantów oddziałów Straży Granicznej, nadzorujących zarówno strzeżone ośrodki dla cudzoziemców, jak i pomieszczenia dla osób zatrzymanych, przypominając obowiązujące w tym zakresie przepisy. Mając na uwadze niezwykle wrażliwy charakter poruszonej tu kwestii, zwrócono się o:

- wzmoczenie nadzoru w zakresie zasad i sposobu przeprowadzania kontroli osobistej;
- uwzględnienie przedmiotowej tematyki w zakresie szkoleń wewnętrznych prowadzonych w jednostkach Straży Granicznej. W ramach informacji zwrotnej uzyskano zapewnienie od wszystkich jednostek Straży Granicznej o podjęciu wskazanych działań.

Dodatkowo należy wskazać, że tematyka zasad i sposobu przeprowadzania kontroli osobistej poruszana jest w trakcie szeregu szkoleń organizowanych przez Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu. Wśród takich szkoleń w 2022 roku znalazły się tematy:

- „Przeprowadzanie wydaleń cudzoziemców z terytorium RP drogą lotniczą” - 11 słuchaczy;
- „Doprowadzanie cudzoziemców drogą lądową” - 42 słuchaczy;
- warsztaty dla eskorty wykonującej doprowadzenia drogą lotniczą - 17 słuchaczy;

- warsztaty dla koordynatorów ds. doprowadzeń - 23 słuchaczy;
- warsztaty dla Bieszczadzkiego Oddziału SG w Przemyślu „Międzynarodowe standardy praw człowieka i prewencji tortur w praktyce Straży Granicznej” - 57 słuchaczy;
- warsztaty dla Nadodrzańskiego Oddziału SG „Pełnienie służby konwojowo ochronnej z elementami doprowadzenia osób” - 19 słuchaczy.

Ponadto Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej zorganizował w formie e-learningu szkolenie „Przepisy regulujące doprowadzanie i pełnienie służby w pomieszczeniach jednostek organizacyjnych Straży Granicznej przeznaczonych dla osób zatrzymanych”, w którym w 2022 roku wzięło udział 275 osób.

Szkolenie językowe w Straży Granicznej

Kierownictwo Straży Granicznej kładzie stały nacisk na prowadzenie szkoleń językowych. W szkoleniach z języków obcych w latach 2021 i 2022 w ramach projektów finansowanych z Funduszu Azylu Migracji i Integracji (FAMI), jak również z projektu ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) uczestniczyli funkcjonariusze i pracownicy pionu d/s cudzoziemców, w tym osoby z personelu strzeżonych ośrodków.

W ramach projektu FAMI szkolenia językowe w roku 2022 ukończyło 113 osób.

W ramach projektu NMF w 2022 roku szkolenia językowe ukończyło 60 osób, a kolejnych 65 osób rozpoczęło następne kursy.

Szkolenia te obejmowały naukę języków: angielskiego, rosyjskiego, francuskiego, chińskiego i ukraińskiego.

Sposób zwracania się funkcjonariuszy do cudzoziemców

W kwestii posługiwania się przez personel obiektu w Wędrzynie numerami spraw do celów identyfikacji cudzoziemców informuję, iż ustalenia wykazały, że taka praktyka była wykorzystywana w tym strzeżonym ośrodku posiłkowo, w celu uniknięcia ewentualnej omyłki przy identyfikowaniu cudzoziemca, z uwagi na dużą liczbę przebywających tam cudzoziemców i duże podobieństwa między nazwiskami.

Niemniej, z poziomu Komendy Głównej Straży Granicznej przypomniano wszystkim kierownikom strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców o konieczności imiennego zwracania się do cudzoziemców. Numery spraw mogą zostać użyte jedynie w celu potwierdzenia tożsamości już podczas rozmowy z cudzoziemcem.

Prawo cudzoziemców do składania skarg

Każdy cudzoziemiec jest pouczany w trakcie rozmowy wstępnej z opiekunem socjalnym przy przyjęciu do placówki detencyjnej o prawie składania skarg. Skargi można składać pisemnie (imiennie bądź anonimowo) poprzez skrzynkę korespondencji, a także ustnie do opiekuna socjalnego, opiekuna powrotowego lub kierownika strzeżonego ośrodka. Przeprowadzone dotychczas monitoringi, w tym zewnętrzne, nie wykazały uchybień, czy też braku informacji w tym zakresie. Niemniej, Komenda Główna Straży Granicznej przekazała wytyczne o konieczności zwrócenia uwagi na ten aspekt, a także na odnotowywanie skarg w taki sposób, by można było wygenerować odpowiednie statystyki ułatwiające monitorowanie ewentualnego stopnia niezadowolenia cudzoziemców w konkretnych obszarach.

III. Zakłady karne i areszty śledcze

Warunki bytowe

Służba Więzienna nieustannie podejmuje działania celem zagwarantowania odpowiednich warunków bytowych wszystkim osobom pozbawionym wolności oraz w celu pogłębienia u personelu więziennego świadomości obowiązywania standardów wykonywania kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności¹⁷. W celu realizacji tych standardów modernizowana jest infrastruktura zakładów karnych i aresztów śledczych. Utrzymanie należytego stanu technicznego obiektów pozostających w dyspozycji więziennictwa wymaga ciągłego prowadzenia prac, które zapobiegą postępującej ich dekapitalizacji.

Dla sprawności funkcjonowania formacji oraz zapewnienia możliwości realizacji ustawowych zadań szczególne znaczenie ma Program *modernizacji Służby Więziennej w latach 2022-2025*, który obejmuje m.in. poprawę efektywności energetycznej jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, pozyskanie nowych miejsc zakwaterowania osadzonych, a także odtworzenie i poprawę infrastruktury jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Aktualnie podejmowane są również prace

¹⁷ Jako przykład tego rodzaju działań można wskazać rozpowszechnienie wśród wszystkich funkcjonariuszy Służby Więziennej standardów wynikających z orzecznictwa ETPCz, czy upowszechnienie w jednostkach penitencjarnych opublikowanego w 2022 r. raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, funkcjonującego przy Rzeczniku Praw Obywatelskich dotyczący wdrożenia w praktyce zaleceń międzynarodowych organów ds. zapobiegania torturom

remontowo-inwestycyjne zmierzające poprawy warunków bytowych osadzonych a także zwiększenia liczby miejsc ich zakwaterowania.

W chwili obecnej realizowane są remonty pomieszczeń mieszkalnych w 28 jednostkach penitencjarnych, o łącznej pojemności 2166 miejsc zakwaterowania, które w tym celu wyłączono z użytkowania. Remonty istniejącej już bazy lokalowej odbywają się w możliwie jak najkrótszych okresach i w sposób umożliwiający wyłączenie jak najmniejszej liczby miejsc (rotacyjnie), aby nie uszczuplać miejsc przeznaczonych dla osadzonych.

Należy zauważyć, że warunki bytowe panujące w jednostkach penitencjarnych już teraz spełniają stosowne normy kodeksowe. Faktem jest jednak, że biorąc pod uwagę wiek infrastruktury budowlanej, uwarunkowania architektoniczne oraz rozwiązania techniczne, standardy warunków odbywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania różnią się pomiędzy jednostkami penitencjarnymi. Dlatego w celu ich poprawy i standaryzacji corocznie realizowanych jest szereg zadań inwestycyjnych, remontowych oraz zakupów inwestycyjnych, dzięki którym infrastruktura jednostek ulega ciągłej poprawie i modernizacji.

Służba Więzienna na bieżąco monitoruje zaludnienie jednostek penitencjarnych i podejmuje działania organizacyjne mające na celu zapewnienie każdemu osadzonemu obecnie obowiązującej ustawowej normy mieszkalnej ustalonej na poziomie minimum 3 metrów kwadratowych.

Według stanu na dzień 18 kwietnia 2023 r. zaludnienie oddziałów mieszkalnych jednostek penitencjarnych kształtowało się na poziomie 93,49 %¹⁸

Wedle dostępnych danych statystycznych i przeprowadzanych symulacji aktualnie zwiększenie normy powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego skazanego do 4 m² spowodowałaby zmniejszenie pojemności oddziałów mieszkalnych z 80 757 miejsc zakwaterowania do 57 030 miejsc tj. o 23 727 miejsc. Badając ogólną liczbę miejsc zakwaterowania w zakładach karnych i aresztach śledczych należy zauważyć, że wprowadzenie normy 4 m² skutkowałoby utratą 23 957 miejsc.

¹⁸ Bieżące informacje o zaludnieniu oddziałów mieszkalnych publikowane są na stronie internetowej Służby Więziennnej w zakładce statystyka <https://sw.gov.pl/strona/statystyka--miesieczna>

Należy mieć także na uwadze, że według miesięcznej informacji statystycznej sporządzonej na dzień 30 listopada 2022 r. 35 867 osób nie stawiało się w jednostce penitencjarnej, pomimo upływu terminu stawienia się do odbycia kary. Łącznie liczba orzeczeń oczekujących na wykonanie wynosiła 51 840 i dotyczyła 41 867 osób. Biorąc zatem pod uwagę regulację zawartą w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1855) przewidującą odstąpienie od wezwania skazanego do stawienia się w wyznaczonym terminie w areszcie śledczym i wprowadzenie zasady wydawania przez sąd w każdym przypadku polecenia zatrzymania i doprowadzenia do aresztu śledczego każdego skazanego na karę pozbawienia wolności, a także aktualnie wysokie zaludnienie oddziałów mieszkalnych (tj. 93,49%), w chwili obecnej nie jest możliwym zwiększenie normy przestrzeni mieszkalnej przypadającej na jednego osadzonego.

Warto jednak nadmienić, że choć cele mieszkalne w budowanych i przebudowywanych pawilonach zakwaterowania osadzonych projektowane są pod kątem optymalnego wykorzystania ich powierzchni użytkowej w oparciu o powszechnie obowiązujące przepisy prawa, w tym w szczególności art. 110 § 2 k.k.w. przewidującego minimalną powierzchnię celi mieszkalnej 3 metry kwadratowe na osobę, to w planowanych pawilonach zakwaterowania uwzględniana jest możliwość zmiany przepisów w zakresie normy powierzchni przypadającej na jednego osadzonego. Istotnemu zredukowaniu populacji więziennej służy rozszerzenie stosowania systemu dozoru elektronicznego, które zostało uregulowane w powołanej wyżej ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. Z dniem 1 stycznia 2023 r. wprowadzono nieznanie wcześniej rozwiązanie, zawarte w art. 43lla i art. 43llb k.k.w. W myśl powołanych przepisów, w odniesieniu do osób skazanych na krótkoterminowe kary pozbawienia wolności, decyzje w przedmiocie udzielenia zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego będą mogły być podejmowane przez komisje penitencjarne, z zachowaniem kontroli sądu penitencjarnego. Komisja została upoważniona do udzielania zezwolenia w tym trybie w odniesieniu do skazanych, którzy rozpoczęli już odbywanie kary w zakładzie karnym oraz wobec których orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 4 miesięcy, przy zachowaniu pozostałych przesłanek określonych w stosownych przepisach. Do tej pory w takich wypadkach orzekał sąd.

Zajęcia dla osadzonych

Przebywanie poza celą mieszkalną, uczestnictwo w zajęciach i zorganizowanych formach spędzania czasu wolnego stanowi istotny czynnik przeciwdziałający negatywnym skutkom izolacji więziennej. Należy jednak podkreślić, że stosowanie środka zapobiegawczego postaci tymczasowego aresztowania, zważywszy na jego cele, niesie ze sobą konieczność rygorystycznej izolacji, której dolegliwości trudno jest wyeliminować. Służba Więzienna systematycznie poszerza ofertę zajęć zarówno dla skazanych, ukaranych za wykroczenia, jak i tymczasowo aresztowanych. W 2021 r. w zakładach karnych i aresztach śledczych zrealizowano 7100 programów readaptacyjnych skierowanych do różnych grup osadzonych, w tym również do tymczasowo aresztowanych, wyodrębnionych ze względu na wspólne potrzeby, między innymi w zakresie: przeciwdziałania agresji i przemocy, uzależnieniom, kryminogennym postawom; aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia; kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych; integracji rodzin; zapobiegania negatywnym skutkom izolacji. Uczestniczyło w nich ogółem 76374 osadzonych. Realizowane przez jednostki penitencjarne formy zajęć kulturalno — oświatowych oraz sportowych stanowią propozycję, z której mogą dobrowolnie korzystać wszyscy osadzeni.

W roku 2021 w jednostkach penitencjarnych (również dla tymczasowo aresztowanych), łącznie prowadzono 577 różnego rodzaju tzw. kół zainteresowań, w których, w zależności od rodzaju koła zainteresowań i okresu, aktywność wykazywało od 2555 do 7298 osadzonych oraz 2249 celowych zajęć (w tym 424 sportowych), obejmujących między innymi spotkania, prelekcje, konkursy oraz turnieje. W tym samym roku przygotowano ofertę zagospodarowania czasu wolnego poza celą mieszkalną skierowaną wyłącznie do osób tymczasowo aresztowanych, w ramach której zrealizowano 505 przedsięwzięć kulturalno-oświatowych i sportowych, w których, w zależności od formy realizowanych działań i okresu, aktywność wykazało od 1864 do 7604 osób;

Tam, gdzie jest to możliwe, Służba Więzienna podnosi standardy w zakresie infrastruktury. W okresie od 2017 r. do 2021 r. liczba placów spacerowych wyposażonych w urządzenia do wykonywania ćwiczeń fizycznych na wolnym powietrzu wzrosła z 576 do 670. Jednostki organizacyjne Służby Więziennej dysponują między innymi: 24 halami sportowymi, 172 boiskami sportowymi, 1064 świetlicami, 128

siłowniami, 81 pracownikami plastycznymi, 34 pracownikami muzycznymi, 79 czytelniami, 139 bibliotekami oraz 275 punktami bibliotecznymi. Reasumując, oferta spędzania czasu poza celą dla osób osadzonych (również tymczasowo aresztowanych) jest wystarczająco bogata, a korzystanie z niej najczęściej uzależnione jest od woli samych zainteresowanych.

Praca tymczasowo aresztowanych

Osoby tymczasowo aresztowane nie mają obowiązku wykonywania pracy w trakcie pobytu w warunkach izolacji penitencjarnej, a ich zatrudnienie może odbywać się jedynie w warunkach, w których nie będzie ono stwarzać możliwości utrudniania toczącego się postępowania karnego. Mając na uwadze ustawowy obowiązek prowadzenia oddziaływań resocjalizacyjnych poprzez pracę, Służba Więzienna w pierwszej kolejności zapewnia pracę jak największej liczbie skazanych. Nie wyklucza to jednak możliwości podejmowania pracy także przez tymczasowo aresztowanych, w przypadku posiadania dodatkowych wolnych miejsc zatrudnienia przez jednostki penitencjarne i o ile nie jest to w konkretnym wypadku sprzeczne z celami tymczasowego aresztowania.

Opieka medyczna

Wedle rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. *w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności* (Dz.U. z 2017 r., poz. 2131) badaniom wstępnym: podmiotowym (wywiad chorobowy) i przedmiotowym (fizykalnym) poddaje się osobę pozbawioną wolności niezwłocznie po przyjęciu do jednostki penitencjarnej, nie później jednak niż w terminie 3 dni roboczych od dnia przyjęcia. Zasadą jest, że w dniu przyjęcia do jednostki osadzony jest poddawany ocenie sanitarno-epidemiologicznej oraz wywiadowi między innymi w kierunku przebytych chorób, zwłaszcza gruźlicy, padaczki, wirusowego zapalenia wątroby, HIV. Przeprowadza się również badanie radiologiczne klatki piersiowej w celu wykrycia gruźlicy.

Sposób postępowania z pacjentem, więc także z osobą pozbawioną wolności i dotyczącą jej dokumentacją medyczną jest określony w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r.

o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U z 2022 r., poz.1876), a także rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 2022 r. *w sprawie dokumentacji*

medycznej prowadzonej w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 2022 r. poz. 1659).

W świetle obowiązujących w Służbie Więziennej regulacji i procedur, w tym w szczególności mając na uwadze zasady badania osób przyjmowanych do aresztów śledczych i zakładów karnych, a także uregulowania dotyczące ustalania okoliczności i przebiegu zdarzeń mających miejsce w jednostkach penitencjarnych należy uznać, że odpowiadają one standardom międzynarodowym. Osobom pozbawionym wolności zapewnia się bowiem bezpłatne leki i świadczenia medyczne w niezbędnym dla nich zakresie. Zasadą jest udzielanie świadczeń przede wszystkim w podmiotach leczniczych zakładów karnych lub aresztów śledczych. W przypadku zaistnienia przesłanek określonych w art. 115 §5 k.k.w.¹⁹ udzielanie świadczeń odbywa się w podmiotach pozawięziennych. W przypadku zgłoszenia nagłego pogorszenia stanu zdrowia osadzonego poza godzinami pracy więziennego podmiotu leczniczego, Służba Więzienna korzysta ze świadczeń Zespołów Ratownictwa Medycznego, Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych i innych placówek pozawięziennych. Decyzja w tym zakresie jest podejmowana niezwłocznie przez personel podmiotu leczniczego.

W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonują podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności. Są nimi: ambulatoria z izbami chorych. W części jednostek funkcjonują szpitale więzienne.

W ramach tych podmiotów działają oddziały szpitalne, gabinety lekarskie, gabinety stomatologiczne, pracownie diagnostyczne, pracownie rehabilitacji i fizykoterapii oraz apteki zakładowe i działy farmacji szpitalnej. Więzienne podmioty lecznicze współdziałają z podmiotami pozawięziennymi w przypadkach konieczności natychmiastowego udzielenia świadczeń w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia, konieczności przeprowadzenia specjalistycznych badań, leczenia lub rehabilitacji,

¹⁹ Art. 115 k.k.w.

§4 Świadczenia zdrowotne udzielane są skazanemu przede wszystkim przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności.

§5 podmioty lecznicze inne niż podmioty, o których mowa w §4, współdziałają z tymi podmiotami, w zapewnieniu skazanym świadczeń zdrowotnych, gdy konieczne jest w szczególności:

- 1) natychmiastowe udzielenie świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie życia lub zdrowia skazanego;
- 2) przeprowadzenie specjalistycznych badań, leczenia lub rehabilitacji skazanego
- 3) zapewnieniu świadczeń zdrowotnych skazanemu, który korzysta z przepustki lub czasowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego

konieczności przeprowadzenia badań diagnostycznych. Powyższe rozwiązania poza priorytetem ratowania zdrowia i życia pozwalają na zapewnienie osadzonemu wysokospecjalistycznych świadczeń, których realizacja w więziennych podmiotach leczniczych jest niemożliwa lub nieuzasadniona ekonomicznie ze względu np. na niewielką ilość tego rodzaju świadczeń.

Należy przy tym zauważyć, że problemy związane z niedoborem personelu medycznego mają charakter systemowy, występują również w zwykłych, ogólnodostępnych placówkach służby zdrowia.

Osobom pozbawionym wolności, w przypadku zgłoszenia przez nie faktu konieczności udzielania niezwłocznie świadczenia medycznego jakimkolwiek funkcjonariuszowi bądź pracownikowi Służby Więziennej, zapewniana jest adekwatna, niezbędna pomoc medyczna. Konsultacje realizowane są z zapewnieniem poufności, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia poczucia bezpieczeństwa przedstawicielom personelu medycznego, co związane jest w szczególności z praktyczną realizacją art. 115 § 7a-8 k.k.w. przewidującego, w precyzyjnie określonych sytuacjach, że udzielanie osadzonemu świadczeń medycznych odbywa się w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego.

Wszyscy funkcjonariusze uczestniczący w szkoleniach organizowanych przez Służbę Więzienną obowiązkowo biorą udział zarówno w teoretycznych i praktycznych zajęciach z pierwszej pomocy przedmedycznej. Oznacza to, że wszyscy funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej, którzy uczestniczyli w kursie przygotowawczym i szkoleniu zawodowym, posiadają odpowiednią wiedzę i praktyczne umiejętności do m.in. prowadzenia resuscytacji krążeniowo-oddechowej i obsługi automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED).

Kontakty osób pozbawionych wolności, w tym tymczasowo aresztowanych, ze światem zewnętrznym

Środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania stosowany jest wyłącznie w przypadku, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo popełnienia nowego poważnego przestępstwa lub w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, jeżeli istnieje uzasadniona obawa, że będzie ono utrudniane przez podejrzanego lub oskarżonego oraz zgodnie z zasadą proporcjonalności. Mając na względzie istotę opisanego środka należy uznać, że jeżeli występują jakiegokolwiek ograniczenia w zakresie

kontaktu osoby tymczasowo aresztowanej ze światem zewnętrznym, to są one związane wyłącznie z potrzebą zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego.

Należy wskazać, że z dniem 17 września 2022 r. weszły w życie zmiany wynikające ze wspomnianej już ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. *o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw*. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 217c § 3a k.k.w. zarządzenia o zgodzie na korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu m.in. z obrońcą²⁰, wydane przez organ, do dyspozycji którego tymczasowo aresztowany pozostaje, uprawnia do wielokrotnego kontaktu w ramach przewidzianych w tym przepisie i obowiązuje do chwili zakończenia wykonywania tymczasowego aresztowania, bez względu na zmianę tego organu. Zgodnie z art. 217c§2 i §3 k.k.w. zgoda taka może być cofnięta, jedynie, gdy istnieje uzasadniona obawa, że zostanie ona wykorzystana w celu bezprawnego utrudniania postępowania lub do popełnienia przestępstwa. Rozwiązanie to wzmacnia zatem praktyczną realizację prawa do obrony osób przebywających w izolacji.

Minimalny standard dostępu do rozmów telefonicznych osób pozbawionych wolności to nie rzadziej niż raz w tygodniu, w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w danej jednostce penitencjarnej, niezależnie od warunków tam panujących. Te gwarancje ustawowe mogą być rozszerzane w ramach porządków wewnętrznych poszczególnych jednostek penitencjarnych, wydawanych na podstawie delegacji ustawowej przez dyrektorów tych placówek. Przyjęcie takiego rozwiązania z jednej strony zobowiązuje administrację jednostek penitencjarnych do zapewnienia podstawowego (gwarantowanego ustawą) prawa kontaktowania się z obrońcą za pośrednictwem samoinkasującego aparatu telefonicznego, z drugiej strony umożliwia dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych zwiększenie częstotliwości tych rozmów, przy uwzględnieniu specyfiki jednostki i jej możliwości technicznych i kadrowych. Regulacja przewiduje przy tym, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na potrzebę niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego udziela zgody na kontakt poza terminami

²⁰ A także :pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem nie będącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania tymczasowo aresztowanego przed tym Trybunałem.

wynikającymi z porządku wewnętrznego obowiązującego w zakładzie karnym lub areszcie śledczym.

W znowelizowanych przepisach tymczasowo aresztowanemu zapewniono także możliwość kontaktu za pomocą samoinkasującego aparatu telefonicznego z inną osobą, przy czym wprowadzono zasadę, że zarządzenie o zgodzie na korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego uprawnia do jednorazowego kontaktu telefonicznego, tj. rozmowa wymaga każdorazowej zgody organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje. Jednocześnie wprowadzono wyjątek, że organ dysponujący może zarządzić inaczej, a zatem udzielić także generalnej zgody na rozmowy. W takim przypadku zgoda obowiązuje do chwili zmiany organu dysponującego.

Ustawodawca przewidział również nowelizację przepisów odnoszących się do udzielania zgód na widzenie dla osób tymczasowo aresztowanych, dzięki czemu ujednociono różnorodną praktykę sądów wskazując, że zarządzenie o zgodzie na widzenie uprawnia do jednorazowego widzenia, lecz organ dysponujący może zarządzić inaczej, a zatem analogicznie jak w przypadku rozmów telefonicznych, udzielić nawet generalnej zgody na widzenia. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 217§1a,1b,1c oraz 217c §1c,2 i 4 k.k.w. odmowy zgody organu dysponującego na rozmowy telefoniczne tymczasowo aresztowanych i widzenia w ramach określonych limitów mogą nastąpić jedynie z enumeratywnie wymienionych powodów. Na taką odmowę służy zażalenie, zarówno samemu tymczasowo aresztowanemu, jak i osobie ubiegającej się o widzenie.

Oprócz tego doprecyzowano i urealniono przepisy dotyczące sposobu postępowania odnośnie do przesyłania korespondencji tymczasowo aresztowanych z adwokatami lub radcami prawnymi, tj. bezpośrednio do adresata jest przesyłana tylko korespondencja do tego adwokata lub radcy prawnego, który jest ustanowionym obrońcą w sprawie, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie. Korespondencję tymczasowo aresztowanego z przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania tymczasowo aresztowanego przed tym Trybunałem, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów

międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka przesyłana jest bezpośrednio do adresata.

Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym wymienione zostało w art. 67 § 3 k.k.w wśród sposobów oddziaływania na skazanego na rzecz realizacji celów kary pozbawienia wolności.

Skazani odbywają kary pozbawienia wolności w różnych typach zakładów karnych, które różnią się od siebie między innymi zakresem ich kontaktów ze światem zewnętrznym. Osoby odbywające kary pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego mogą korzystać z dwóch widzeń w miesiącu, w warunkach zakładu karnego typu półotwartego z trzech widzeń w miesiącu, natomiast w warunkach zakładu karnego typu otwartego z nieograniczonej liczby widzeń. Ponadto skazani, którzy sprawują stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15 mają prawo do dodatkowego widzenia. Skazani młodociani, w zakładzie karnym typu zamkniętego i półotwartego mają prawo do dodatkowego widzenia w miesiącu.

Niezależnie od uregulowań precyzujących zakres uprawnień skazanych w poszczególnych typach zakładów karnych, obowiązujące regulacje prawne k.k.w. zawierają szeroki katalog nagród, które mogą być przyznawane skazanym, w tym polegających na rozszerzeniu możliwości kontaktu ze światem zewnętrznym, to jest:

- zezwolenie na dodatkowe lub dłuższe widzenie;
- zezwolenie na widzenie bez osoby dozorującej;
- zezwolenie na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej;
- zezwolenie na odbywanie widzeń we własnej odzieży na okres do 3 miesięcy;
- zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej;
- zezwolenie na dodatkowe skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub koszt rozmówcy.

Uwzględniając szczególny walor resocjalizacyjny, rozszerzono katalog nagród o dodanie kolejnego jej rodzaju w postaci zezwolenia na dodatkowe skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy.

Realizując standardy międzynarodowe wykonywania kary w zakresie realizacji prawa skazanych do kontaktów ze światem zewnętrznym, we wszystkich jednostkach penitencjarnych w Polsce wprowadzono również możliwość utrzymywania przez skazanych dodatkowych kontaktów z bliskimi za pomocą komunikatora internetowego

Skype. Priorytet do tego środka komunikacji mają ci skazani, których rodziny zamieszkują na terenie Polski lub za granicą w odległości uniemożliwiającej systematyczny, bezpośredni kontakt.

W zakładach typu półotwartego liczba widzeń jest zbliżona do postulowanego przez CPT minimum jednego widzenia tygodniowo. Jedynie z zakładach typu zamkniętego liczba widzeń wynosi dwa w miesiącu, ale należy mieć na uwadze, że w zakładach tego typu przebywają, co do zasady, jedynie najgroźniejsi sprawcy najpoważniejszych przestępstw oraz skazani, którzy przebywając w zakładach karnych innego typu stwarzali poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu lub wykazywali szczególnie negatywną postawę i zachowanie. Równocześnie skazani, których prawidłowa postawa za tym przemawia, przenoszeni są do zakładów karnych łagodniejszego typu, gdzie możliwości kontaktu ze światem zewnętrznym są szersze.

Odnosząc się do rekomendacji zawartych w pkt 61 i 62 Raportu należy stwierdzić, że władze polskie realizują prawo osadzonych do kontaktów ze światem zewnętrznym, zgodnie z obowiązującymi standardami międzynarodowymi, które nie zawierają szczegółowych norm dotyczących minimalnej częstotliwości takich kontaktów osób pozbawionych wolności.

IV. Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie

Warunki bytowe

Obiekt, w którym mieści się Oddział Zamiejscowy Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Czersku został w sposób kompleksowy dostosowany do działalności Ośrodka. Dostępne są wszystkie sale zlokalizowane na parterze, jak również na kondygnacji. W budynku głównym pacjenci mają do dyspozycji obszerną salę stołową – świetlicową zlokalizowaną na parterze oraz dedykowaną świetlicę na piętrze. Dyrekcja Ośrodka dokłada wszelkich starań dla zapewnienia pacjentom jak najlepszych warunków bytowych. Zgłaszane przez nich problemy są rozwiązywane w możliwie najkrótszym czasie, a jeżeli istnieje możliwość wprowadzenia udogodnień, są one realizowane. Wszystkie elementy infrastruktury podlegają stałemu dozorowi, terminowo wykonywane są przeglądy. Na potrzeby terapeutyczne został adaptowany budynek gospodarczy, dzięki czemu pacjenci mają do dyspozycji nowoczesną salę

do ćwiczeń fizycznych wyposażoną w urządzenia treningowe, salę zajęć terapii manualnej oraz bibliotekę, która w zależności od potrzeb pełni również rolę kaplicy. Pomieszczenia wyposażone są w klimatyzację oraz rolety, które chronią przed nadmiernym nasłonecznieniem.

W odniesieniu do kwestii budowy docelowej siedziby Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie jest ona obecnie na zaawansowanym etapie przygotowawczym. W 2022 r. wykonany został audyt posiadanej dokumentacji projektowej w celu dostosowania docelowej siedziby Ośrodka do aktualnie obowiązujących przepisów (w tym wymogów energetycznych), jakie spełniać muszą nowopowstające obiekty, także z uwzględnieniem rozwiązań, jakie są stosowane w europejskich ośrodkach o tożsamych zadaniach.

Pokoje mieszkalne dla pacjentów będą dostosowane zarówno pod względem powierzchni, wyposażenia, jak też potrzeb terapeutycznych. Przewidziane są także pokoje dla pacjentów z niepełnosprawnościami i leżących. Część mieszkalna każdego oddziału będzie oddzielona od części leczniczej. Plany rozbudowy w sposób wszechstronny uwzględniają potrzeby terapeutyczne pacjentów, które nie tylko będą pozwalały na pogłębianie zainteresowań i umiejętności, lecz będą przystosowywały pozytywnie rokujących pacjentów do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Na zewnątrz pacjenci będą mieli do dyspozycji oddzielny dla każdego z oddziałów duży teren rekreacyjno-sportowo-spacerowy.

Aktualnie pacjenci z Gostynina są sukcesywnie przenoszeni do Oddziału Zamiejscowego w Czersku. Nie powoduje to jednak likwidacji łóżek piętrowych, gdyż na miejsce przeniesionych pacjentów wciąż pojawiają się nowi, z uwagi na znaczną liczbę osób kierowanych przez sądy do Ośrodka. W wyjątkowych przypadkach personel dokłada wszelkich starań, aby wydzielić sale jednoosobowe dla pacjentów tego wymagających. Aktualnie w Ośrodku przebywają cztery osoby, które mieszkają w pojedynczych salach. Spowodowało to jednak konieczność „zagęszczenia” pacjentów w innych salach. Obecna siedziba Ośrodka nie daje możliwości zastosowania innych rozwiązań.

Na dzień 19 kwietnia 2023 r. w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym przebywa łącznie 98 pacjentów, przy czym w siedzibie w Gostyninie 75, natomiast w Oddziale Zamiejscowym w Czersku 23 pacjentów.

Oddział Zamiejscowy dysponuje:

- 2 salami 2-osobowymi (obecnie na każdej z sal przebywa po 1 pacjencie),
- 9 salami 4 -osobowymi, gdzie obłożenie wygląda następująco:
- w czterech salach przebywa po 2 pacjentów;
- w trzech salach przebywa po 3 pacjentów;
- w jednej sali przebywa 1 pacjent.

Jedna sala 4-osobowa w obecnej chwili jest wolna. Daje to możliwość wykonywania przenosin pacjentów, między innymi w sytuacjach konfliktowych, do czasu przyjęcia kolejnych pacjentów

Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie, który dysponuje czterema oddziałami posiada w:

- Oddziale 1 – 1 salę 2-osobową, 8 sal 3-osobowych, stan pacjentów: 18
- Oddziale 2 – 3 sale 8-osobowe, stan pacjentów: 20
- Oddziale 3 – 3 sale 8-osobowe, stan pacjentów: 19
- Oddziale 4 – 3 sale 8-osobowe, stan pacjentów:18

W zakresie podnoszonej kwestii niewystarczającej wentylacji, zgłoszenia pacjentów wynikają z ich subiektywnych odczuć, a nie stanu faktycznego. Wszystkie wymagane prawem przeglądy są wykonywane terminowo i profesjonalnie. Nigdy nie było sytuacji, aby wentylacja była niewydajna. Pomieszczenia mieszkalne poza systemem wentylacji mają możliwość szerokiego otwierania lufcików bądź uchylania okien. Zabezpieczenia uniemożliwiające wydostanie się przez okno bądź lufcik nie wpływają negatywnie na przepływ powietrza. W miejscach bytowych, gdzie przebywa większa liczba pacjentów, jak np. świetlice, sale ćwiczeń bądź terapii zainstalowana jest na bieżąco serwisowana klimatyzacja, uruchamiana, gdy tylko zgłaszana jest taka potrzeba.

Aktualne prace ustawodawcze

Obecnie, po etapie szerokich konsultacji, trwa analiza treści projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz ustawy o działalności leczniczej.

Proponowane zmiany dotyczą m.in. określenia procedury postępowania wobec osób przyjmowanych do Ośrodka, praw i obowiązków osób umieszczonych w ośrodku, zasad

sprawowania kontroli w odniesieniu do osób umieszczonych w ośrodku, zasad udzielania zezwolenia na czasowy pobyt poza ośrodkiem.

Projekt ww. ustawy w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów zarejestrowano pod numerem UD350²¹. Z uwagi na zakres projektowanego aktu, niezbędne było podjęcie dodatkowych roboczych konsultacji z wiodącymi ministerstwami (tj. Ministerstwem Finansów, Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwem Rozwoju i Technologii oraz Rządowym Centrum Legislacji). Aktualnie trwają prace nad wypracowaniem jego ostatecznej treści.

Sposób zwracania się do pacjentów

W kwestii podnoszonych zarzutów, dotyczących komunikowania się personelu z pacjentami, informuję, że cyklicznie pracownikom Ośrodka przypomina się o konieczności stosowania właściwego języka oraz zwrotów grzecznościowych w stosunku do pacjentów.

Monitoring pacjentów

Odnotowany przez CPT bardzo wysoki poziom bezpieczeństwa w Ośrodku wynika wprost z obowiązujących przepisów prawa w tym zakresie oraz stosowanych przez personel praktyk i jako taki nie wymaga interwencji legislacyjnej. Odstąpienie od stosowania monitoringu, np. w pomieszczeniach sanitarnych mogłoby spowodować wzrost zagrożenia niebezpiecznymi zachowaniami ze strony pacjentów. Aktualnie stosowane praktyki w tym zakresie w żaden sposób nie naruszają prawa pacjentów do intymności, gdyż strefy intymne są zasłonięte. W pomieszczeniu monitorowni nie jest wyświetlany obraz z łazienek w oddziałach. Umieszczenie monitorów w ciągu komunikacyjnym powoduje, iż przechodząc obok stanowiska monitorowni, nie ma możliwości, aby dokładnie obejrzeć wyświetlany obraz, z uwagi na niewielki rozmiar podglądu z każdego pomieszczenia – wyświetlane są jednocześnie, np. 144 obrazy na 9 monitorach.

Zagadnienia związane z personelem i jego kwalifikacjami

Pracownicy ochrony są zatrudniani w Ośrodku po przebytych uprzednio procedurach kwalifikacyjnych, gdzie weryfikuje się między innymi ich umiejętności komunikacyjne oraz gotowość do pracy w trudnych warunkach, które mogą niekorzystnie wpływać

²¹ <https://www.gov.pl/web/premier/wplip-rm>

na zdrowie fizyczne lub psychiczne pracownika. Podczas trzymiesięcznego okresu próbnego pracownicy ochrony przechodzą odpowiednie teoretyczne oraz praktyczne szkolenie przygotowawcze do pełnienia obowiązków służbowych w pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Uczą się wówczas odpowiednich zachowań i reakcji na akty agresji czynnej i słownej, jak również na autoagresję ze strony pacjentów.

Głównym zadaniem pracowników ochrony jest ochrona życia i zdrowia pacjentów oraz personelu Ośrodka, jak również zapewnienie szeroko pojętego bezpieczeństwa. Profesjonalizm i indywidualne podejście do każdego przypadku to cechy szczególne tej grupy zawodowej. Dla pracowników ochrony priorytetem jest zawsze pokojowe rozwiązywanie zaistniałych konfliktów. Pracownicy nie wdają się z pacjentami w niepotrzebne dyskusje i nie podchodzą emocjonalnie do wykonywanych codziennych obowiązków służbowych. Środki przymusu bezpośredniego będące na wyposażeniu pracowników ochrony nie pełnią roli zastraszającej, lecz są niezbędne do szybkiego i skutecznego odparcia ewentualnej agresji czynnej ze strony pacjentów.

Każdorazowo pracownicy ochrony pamiętają o zasadach stosowania przymusu bezpośredniego:

- przymusu bezpośredniego nie można stosować dłużej niż wymaga tego potrzeba;
- w przypadku stosowania przymusu bezpośredniego należy wybierać ten możliwie najmniej uciążliwy, zachowując szczególną ostrożność i dbałość o dobro tej osoby²².

Każdy pracownik ochrony zatrudniony w Ośrodku posiada wpis na listę licencjonowanych pracowników ochrony. Aby zostać kwalifikowanym pracownikiem ochrony fizycznej należy, między innymi uzyskać pozytywny wynik badania, które przeprowadza psychiatra i psycholog upoważniony, o którym mowa w art. 15c ust. 1 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2022 r., poz. 2516). Do kontroli wykonywania i dokumentowania badań psychologicznych oraz wydawanych orzeczeń psychologicznych stosuje się przepisy art. 15i oraz art. 15j ww. ustawy.

Informuję, że w Ośrodku przeprowadzono szkolenie dla pracowników ochrony, w zakresie specyficznych aspektów komunikacji z pacjentem, gdzie zawarto wymienione

²² art. 34 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2022 r. poz. 1689)

przez Komitet zalecenia, tj. rozmowy terapeutyczne, umiejętności komunikacyjne, techniki deeskalacji i rozwiązywania konfliktów.

Cykl szkoleń rozpoczął się w czerwcu 2022 r. i będzie kontynuowany.

W szkoleniu uczestniczyło dotychczas 161 osób. W celu lepszego przekazania tematyki szkolenia, spotkania odbywają się w małych grupach, uczestniczy w nich w jednym czasie maksymalnie kilkanaście osób.

Tematyka szkolenia obejmuje:

- 1) Charakterystykę osobowości dys socjalnej;
- 2) Kim jest trudny/agresywny pacjent;
- 3) Diagnozę problemów pojawiających się najczęściej w relacji z pacjentem agresywnym;
- 4) Pacjent agresywny – jak sobie z nim radzić. Postępowanie w przypadku agresywnych zachowań pacjenta;
- 5) Sposoby łagodzenia agresji, negocjacje. Podstawowe zasady komunikacji z pacjentem agresywnym;
- 6) Stres i emocje w relacji personel medyczny – agresywny pacjent;
- 7) Opis przykładowych sytuacji: dobre praktyki w relacji z pacjentem agresywnym.

Planowane są dalsze szkolenia z tej tematyki dla pozostałego personelu, mającego bezpośredni kontakt z pacjentami.

Odnośnie do planów zwiększenia liczby personelu opiekuńczego, to zgodnie z obowiązującymi przepisami liczba personelu jest proporcjonalna do liczby pacjentów przebywających w Ośrodku. Ponadto informuję, iż w Ośrodku Zamiejscowym w Czersku jest obecnie zatrudnionych dwóch psychologów.

Kwestia pracy pacjentów i przygotowywania posiłków

Obowiązujące w Polsce rozwiązania prawne nie zezwalają na podejmowanie przez pacjentów pracy, a nadrzędnym celem pobytu w Ośrodku jest odbycie przez nich terapii psychologicznej i seksuologicznej, zmierzającej do zapobieżenia ponownego popełniania przez nich czynów zabronionych.

W każdym oddziale Ośrodka znajduje się kuchenka mikrofalowa przeznaczona do użytkowania przez pacjentów w celu ewentualnego przygotowania dodatkowego posiłku. Jednak z zasady nie ma takiej potrzeby, ponieważ pacjenci mają zapewnione

przez Ośrodek całodzielne wyżywienie. Ponadto, mają możliwość zamówienia posiłków na własny koszt z okolicznych restauracji i barów.

Diagnostyka i terapia

Co sześć miesięcy dokonywana jest zbiorcza ocena uwarunkowań zdrowotnych pacjentów: psychiatrycznych, psychologicznych, psychoseksualnych i w innych obszarach zdrowia pacjenta. Oceniany jest poziom realizacji indywidualnego planu terapeutycznego oraz ewentualna potrzeba jego zmiany. Dla każdego zidentyfikowanego problemu, określone są cele jakie należy osiągnąć oraz sposób ich osiągnięcia. Wyodrębniono następujące obszary zdrowia pacjenta, w których diagnozuje się jego problemy:

- psychopatologiczne;
- psychologiczne;
- psychospołeczne;
- psychoseksualne;
- somatyczne;
- socjalne;
- związane z uzależnieniem.

Półroczna aktualizacja indywidualnych planów terapeutycznych dokonywana jest od początku działania Ośrodka. W dokumentacji psychologicznej każdego pacjenta znajdują się szczegółowe, rozwinięte indywidualne plany terapii dotyczące problemów psychologicznych i psychoseksualnych. Plany te składają się z opisu problemów pacjentów, celów ogólnych i szczegółowych terapii, a także opisany jest w nich program terapii psychologicznej i psychologiczno-seksuologicznej dostosowany do każdego pacjenta.

Pacjenci Ośrodka są informowani o zdiagnozowanych problemach, celach terapii i sposobach ich osiągnięcia. W ramach zajęć z psychologami zawierane są z pacjentami kontrakty psychologiczne, które z założenia poruszają ww. zagadnienia.

Dotychczasowa działalność Ośrodka pokazuje, że nie ma potrzeby prowadzenia dodatkowego scentralizowanego rejestru incydentów, gdyż każdorazowe zdarzenie jest odnotowywane w indywidualnej dokumentacji pacjenta, a także zbiorczych raportach z dyżurów. W Ośrodku prowadzona jest zindywidualizowana terapia nakierowana na rozwiązywanie konkretnych problemów każdego pacjenta.

Zabezpieczenia ośrodka

Ośrodek ma charakter zamknięty. Przebywają w nim osoby „stwarzające zagrożenie”. W związku z tym nie jest możliwe swobodne i nienadzorowane przemieszczanie się pacjentów po terenie rekreacyjnym oraz budynku Ośrodka.

Natomiast, wspólnie z pacjentami, dla placu rekreacyjnego w Oddziale w Czersku wypracowane zostało zadawalające rozwiązanie chroniące przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi w postaci przymocowanej trwale do jednej ze ścian dużej rozwijanej markizy o szerokości czterech metrów.

Należy także wskazać, że teren rekreacyjny został znacznie zmodernizowany. Zlikwidowana została metalowa siatka z drutem ostrzowym, przez co plac stał się bardziej przystępny. Z terenu wewnętrznego zostały zdemonstrowane niektóre instalacje z drutu ostrzowego, co także pozytywnie zostało odebrane przez pacjentów. Zainstalowane zostało nowoczesne oświetlenie, aby zapewnić możliwość korzystania ze spacerów i aktywności również w porze wieczornej. Jeżeli będzie zgłoszona ze strony pacjentów taka potrzeba, to podjęte zostaną starania zmierzające do umożliwienia gry w piłkę.

W izolatkach Oddziału Zamiejscowego Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Czersku, wszystkie grzejniki zostały zabudowane w sposób uniemożliwiający zranienie się przez pobudzonego pacjenta. Nie mają one ostrych krawędzi. Dodatkowo izolatka znajdująca się na parterze została wyposażona w wykonaną ze stali kwasoodpornej, bezpieczną miskę ustępową oraz umywalkę.

W Ośrodku nie ma zainstalowanej żadnej tłukącej się w sposób niebezpieczny szyby. Wszystkie przeszklenia są wykonane z tzw. „bezpiecznego szkła” lub są zabezpieczone specjalną folią. W miejscach, gdzie istnieje taka możliwość przeszklenia zastępowane są bezpiecznym tworzywem sztucznym. W Oddziale Zamiejscowym w Czersku drzwi izolatki nie są wyposażone w tłukące się szkło, lecz jest to tworzywo sztuczne. Wszystkie lustra są również w całości wykonane z tworzywa sztucznego.

Kwestie związane ze stosowaniem środków przymusu

Jeśli chodzi o rozmowę podsumowującą stosowanie przymusu bezpośredniego w Ośrodku, to aktualnie, przed zwolnieniem pacjenta z zabezpieczenia, przeprowadzane jest badanie lekarskie, które zawiera elementy wskazane w wystąpieniu CPT.

Podniesione w zaleceniach sugestie zostaną przekazane personelowi medycznemu stosującemu środki przymusu bezpośredniego.

Kontakt pacjentów ze światem zewnętrznym

Decyzja zmierzająca do ograniczenia możliwości korzystania przez pacjentów z prywatnych telefonów komórkowych jest zindywidualizowana, a zakaz jest stosowany do czasu zakończenia czynności prowadzonych przez organy procesowe. Ograniczenie korzystania ze środków komunikacji dotyczy prywatnych sprzętów posiadanych przez pacjenta. Zdarzają się sytuacje, że konieczne jest ograniczenie możliwości korzystania przez pacjenta także z infokiosku znajdującego się w Oddziale. W tym miejscu należy dodać, że pacjent nie jest pozbawiony kontaktu z bliskimi, gdyż ma możliwość telefonowania z aparatu znajdującego się w korytarzu oddziału oraz odbierania połączeń przychodzących na telefon służbowy w dyżurce pielęgniarskiej. Każdorazowo ma również możliwość prowadzenia korespondencji listowej.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Sebastian Kuchta
SEKRETARZ STANU

